

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЮРКСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота магістра з тюркської філології на тему:
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

Студентки групи Мтур 53-21

Освітньої програми Східна філологія:
турецька мова і література, переклад,
методика навчання

Спеціальності: 035 Філологія

Спеціалізації: 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – турецька

Ворони Інни Віталіївни

Науковий керівник:

доц. Тімкова Т.М.

Допущена до захисту

«__» _____ 2022 року

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТЬ ТЕРМІН ТА ТЕРМІНОЛОГІЯ, МЕДИЧНИЙ ТЕРМІН В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	8
1.1.Поняття термін та термінологія в мовознавстві.....	8
1.2.Медична термінологія в мовознавстві.....	13
1.3.Медична термінологія в турецькому мовознавстві.....	16
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	21
2.1. Структурно-семантичні особливості сучасної медичної термінології.....	21
2.2. Етимологічні особливості турецьких медичних термінів.....	30
Висновки до другого розділу.....	37
РОЗДІЛ 3. СТРУКТОРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ..	39
3.1. Структурні особливості стоматологічної термінології в сучасній турецькій мові.....	39
3.2. Семантичні особливості стоматологічної термінології в сучасній турецькій мові.....	45
3.3. Етимологічні особливості стоматологічної термінології в сучасній турецькій мові.....	47
Висновки до третього розділу.....	53
ВИСНОВКИ.....	56
ÖZET.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

В сучасному світі люди щодня зіштовхуються з проблемами, пов'язаними зі здоров'ям, оскільки сучасний темп життя, а також надмірне навантаження, постійний стрес та занадто швидкий темп, які є широко розповсюдженими недоліками у всьому світі, негативно впливають на самопочуття, на якість та тривалість нашого життя.

Здоров'я, як фізичне, так і психологічне, – це одна з базових цінностей людини, чим пояснюється постійний інтерес до медичної термінології не лише серед працівників медицини, а й у кожної пересічної людини.

Проблема захворювань ротової порожнини є однією з найчастотніших в усьому світі, Туреччина не виняток, цим зумовлена наша цікавість до даної теми. Турецькі дослідниці Фатма Чам та Седа Кумру серед причин звернень до стоматолога визначають такі: наявність зубного болю 23%, труднощі при споживанні їжі 10%, наявність карієсу 22,9% і лише 11,7% опитаних – задля профілактичного огляду (Чам & Кумру, 2019).

Таким чином, можемо впевнено стверджувати, що проблема захворюваності зубів для турків є актуальною, а отже і вивчення термінів стоматології є важливим пластом лексики турецької мови не лише для перекладачів, а й для тих, хто пов'язує своє життя з Туреччиною.

Вивченням понять термін, термінологія та їх особливостей займалися такі науковці як Пономарів, Реформатський, Хайрутдінов, Лейчик, Винокур, Лотте, Даниленко, Гриньов, Головін та інші.

Серед дослідників медичної термінології та її проблематики можемо виокремити прізвища таких дослідників як Сілевич та Мельничук, які вивчали питання синонімії, паронімії, омонімії та антонімії медичних термінів, Ткач, яка займалась міжмовними відмінностями медичної термінології, Бойцанюк, Перебейнос та Островський, які описують явище синонімії між термінами, Юкало,

який висвітлює проблему забрудненості медичної мови, Джанкур, який зосереджує свою увагу на проблемі засвоєння медичної термінології та Кьопрюлю, яка дослідила проблематику перекладу медичних термінів.

Праці турецьких науковців з цієї теми переважно носять публіцистичний чи описовий характер. Це здебільшого статті про історичний розвиток термінів та їх походження.

Отже, вивчення турецьких стоматологічних термінів, особливостей поділу, класифікацій, вживання, розуміння і перекладу є справою надскладною, проте цікавою і перспективною.

Актуальність дослідження турецьких термінів стоматології пояснюється їх широкою вживаністю в сучасній медичній термінології. Останнім часом спостерігається швидкий розвиток медицини, оскільки люди не перестають хворіти, виникають нові хвороби, змінюються засоби лікування, виникають сучасніші методи діагностики, розробляється нове та модернізується старе обладнання, а отже виникає потреба у їх визначенні, а також перегляді старих понять, які тривалий час існують в мові.

Крім того, турецькі лінгвісти, зокрема Турецьке мовне товариство, опікується чистотою турецької мови, а отже на основі нашої роботи можна визначити яким саме термінологічним одиницям варто знайти власне турецькі відповідники або утворити нові. Цим пояснюється цікавість сучасних дослідників, не лише мовознавців, а й медиків, у нашому випадку стоматологів, не пов'язаних з філологією людей, до специфіки структурних, семантичних та етимологічних особливостей термінології.

На сучасному етапі науковий інтерес багатьох мовознавців сконцентровано на проблематиці дослідження, вивчення, засвоєння термінів, систематизації, їх перекладу та забрудненості, а також плутанині, що виникає внаслідок синонімії, омонімії, паронімії та антонімії між термінами, проте ці дослідження стосуються

здебільшого української мови та західноєвропейських мов, таких як англійська чи німецька, щодо класифікації турецької стоматологічної лексики досліджень практично немає.

Об'єктом дослідження є турецькі терміни.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості турецьких термінів стоматології.

Метою дослідження є визначення структурно-семантичних особливостей стоматологічної термінології сучасної турецької мови, що полягає у створенні тематичних класифікацій зазначени груп та визначенні специфічних рис у системних явищах турецької термінології.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

1) окреслити теоретичні положення понять термін, термінологія, структура, семантика, що є основою для вивчення турецьких термінів стоматології;

2) описати теоретико-методологічну базу дослідження теорії термінології в загальному мовознавстві та у турецькій мові зокрема;

3) описати структурні, семантичні та етимологічні особливості медичних термінів.

4) класифікувати терміни стоматології за структурою, семантикою та етимологією;

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

Серед загальнонаукових методів нами використано метод індукції та дедукції;

Серед спеціальних методів, використаних нами, варто зазначити метод словникових дефініцій, за допомогою якого визначалась належність термінів до

певної семантичної групи,

структурно-словотвірний метод, завдяки якому було визначено типи похідних термінів турецької мови,

описовий, за допомогою якого здійснювалась структурна, семантична та етимологічна класифікації турецьких термінів стоматології,

метод компонентного аналізу, застосований під час виділення диференційних та індивідуальних ознак зазначених термінів.

метод кількісних підрахунків, за допомогою якого визначались числові та відсоткові показники складових кожної класифікованої групи.

Матеріалом дослідження є 258 турецьких термінів зі словника стоматологічних термінів турецької стоматологічної клініки Dentlotus (2021).

Наукова новизна одержаних результатів. У дослідженні проведено системну структурну, семантичну, етимологічну класифікації турецьких термінів стоматології, оскільки дослідження стоматологічної лексики саме на базі турецької мови практично відсутні. Матеріал, використаний нами, раніше досліджений не був.

Дане дослідження є власним поглядом на проблематику термінів цих структурно-семантичних та етимологічних груп, логічним продовженням якого є визначення їх особливостей та класифікація, що допоможуть краще засвоїти та зрозуміти даний пласт медичної лексики, а також покращити його в майбутньому.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що його матеріали й результати можуть бути використані з метою більш детального ознайомлення з турецькою медичною терміносистемою.

Виконані нами класифікації термінів за структурними, семантичними та етимологічними групами можуть застосовувати не лише мовознавці, а й медики для вивчення, кращого розуміння та систематизації власних знань термінів. Подані нами

класифікації можуть слугувати фундаментом для подальших досліджень даної теми.

Дані нашого дослідження можна використовувати у ВНЗ для курсів лексикології турецької мови, для процесу створення матеріалів зі спецкурсів з турецької мови, таких як практичний курс перекладу або переклад текстів медичного спрямування, проведення семінарів та круглих столів, присвячених медичній термінології турецької мови.

У практичній діяльності з перекладу медичних текстів, міжнародних переговорів, для підвищення власної ерудиції та знань в галузі медицини та турецької мови в цілому.

Апробація результатів дослідження. Результати нашого дослідження пройшли апробацію в рамках Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Україна у транскультурному й мультимодальному світі" та опублікована у Матеріалах конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови" у вигляді тез "Семантичні особливості стоматологічної термінології турецької мови" під керівництвом Тімкової Т.М. 25 травня 2022 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. 17-19с.

Структура роботи. До складу наукової роботи входять зміст, вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки до усієї роботи, список використаних джерел, анотація турецькою мовою та додаток.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТЬ ТЕРМІН ТА ТЕРМІНОЛОГІЯ, МЕДИЧНИЙ ТЕРМІН В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Термінологія – це основна будь-якої науки. Не можна уявити її існування, функціонування та розвиток без термінів. Цим пояснюється цікавість науковців-лінгвістів до вивчення такого пласту мовознавчої лексики.

Вивченням термінів та їх особливостей займалися такі науковці як Пономарів, Реформатський, Хайрутдінов, Лейчик, Винокур, Лотте, Даниленко, Гриньов, Головін та інші.

Серед дослідників медичної термінології та її проблематики можемо виокремити таких дослідників як Сілевич, Мельничук, Ткач, Бойцанюк, Перебейнос, Островський, Юкало, Джанкур, Кьопрюлю.

1.1. Поняття термін та термінологія в мовознавстві

Великий тлумачний словник сучасної української мови надає такі визначення понять термін та термінологія:

Термін – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо.

Термін - слово або вислів, що вживається в тому чи іншому середовищі, на певній території чи людьми певного фаху.

Термінологія – сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної справи. (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005)

Турецьке мовне товариство у своєму сучасному словнику турецької мови зазначає, що термін – це слово, пов'язане з наукою, мистецтвом, професією чи

іншою тематикою, особливе та визначене поняття. (Сучасний словник турецької мови, 2022)

О.Д. Пономарів наводить наступне визначення: "Термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам" (Пономарів, 2000)

О.О. Реформатський у своїй праці "Що таке термін і термінологія" зазначає, що "мовний знак основна функція якого — відтворювати у свідомості людини якнайповніше уявлення про об'єкт спеціальної галузі знань зі всіма його властивостями та якостями" (Реформатський, 1961)

Д.Р. Хайрутдінов у роботі, призначеній порівнянню географічних термінів різних мов: арабської, англійської та російської, схиляється до думки, що "термін – це лексична одиниця, що функціонує в науковому тексті як мінімальний носій наукового знання, а також як елементарна номінативна одиниця-знак, за якою на основі домовленості закріплено наукове поняття, обмежене визначенням" (Хайрутдінов, 2009)

В.М. Лейчик розглядає термін як "лексичну одиницю певної мови для спеціальних цілей, що позначають спільне (конкретне чи абстрактне) поняття теорії певної спеціальної сфери знань чи діяльності". Автор також зазначає, що внаслідок освітлення певних досягнень науки та техніки у засобах масової інформації, деякі терміни, популяризуючись, стають загальноживаними. Таким чином розширюючи сферу свого застосування, терміни втрачають свою наукову точність. (Лейчик, 2007)

Г.О. Винокур схиляється до думки, що термінологія – то сукупність термінів, які виникли стихійно, а також відображують історичний процес накопичення, осмислення отриманих знань певно галузі. Вважає, що термінологія, збагачуючись

за рахунок загальноповживаної лексики, збагачуючи таким чином її саму. (Винокур, 1939)

Д.С. Лотте вважав, що термінологія, а саме наукова, є ніщо інше як впорядкована сукупність термінів, що йдуть на протигагу термінам невпорядкованим. (Лотте, 1961)

В.П. Даниленко дотримується думки, що термінологія являє собою спеціальні наймення різних галузей науки та техніки, а саме їх сукупність, яка послуговує у професійному спілкуванні. Крім того філолог підкреслює те, що поняття термінологія варто розглядати з двох точок зору: вузької та широкої. Якщо брати до уваги вузьке поняття термінології, під цим розуміємо сукупність термінів певної галузі знань, яка виражає відповідну сукупність понять. Розглядаючи широке поняття термінології маємо на увазі загальну сукупність термінів усіх галузей діяльності людини. (Даниленко, 1977)

С.В. Гриньов зазначає, що термінологія є сукупністю термінів, які використовуються в певній галузі знань. Науковець, звертаючи увагу на поняття термінологія, наголошує на тому, що варто упорядковувати спеціальну лексику, говорячи, що тривалий час поняття термін висвітлював одразу три різні явища, не лише основне значення – систему термінів певної галузі, а ще науку, яка вивчає терміни, та усю сукупність термінів певної мови. (Гриньов, 1993)

Чинний на сьогодні Державний стандарт України 3966:2009 також висвітлює питання упорядкування термінології. Згідно з ним стандартизація необхідна аби:

"— унормувати та затвердити в різних галузях знань і діяльності однозначно зрозумілі, несуперечливі терміни для всіх сфер застосування, зокрема в довідковій, методичній, технічній і науковій літературі;

— забезпечити однаковість описування об'єктів у процесі гармонізування національних стандартів з міжнародними стандартами (МС), регіональними або ж національними стандартами інших країн;

- усунути термінологічні перешкоди в разі створення конкурентоспроможної продукції в Україні та забезпечити її вихід на світовий ринок;
- забезпечити однозначною термінологією державні соціально-економічні та науково-технічні програми, законодавство України;
- сприяти повному письмовому перекладу міжнародних і регіональних стандартів на українську мову;
- позитивно впливати на створення та застосування сучасних інформаційних технологій у всіх видах економічної діяльності;
- виявляти й усувати вади термінології, уживаної в документації;
- сприяти підвищенню рівня загальної та фахової освіти в Україні;
- удосконалювати подальший розвиток української науково-технічної мови" (ДСТУ 3966:2009, 2010)

Крім того у документі йдеться про те, що терміни висвітлюють поняття різні та багатогранні, але як лексичні одиниці мають також спільні ознаки, які б могли визначити їхню суть. Вважається, що аби термін виконував свої функції, він має відповідати деяким вимогам, а саме:

- "— системність;
- відповідність лексичного значення терміна позначеному ним поняттю;
- однозначна відповідність терміна поняттю;
- раціональна стислість;
- стилістична нейтральність;
- словотворча (дериваційна) здатність;
- мовна правильність;

- переважність рідної мови;
- згармонізованість;
- наявність визначення поняття (як виняток є терміни без визначення поняття".
(ДСТУ 3966:2009, 2010)

У роботі "Термін і слово" Б.М. Головін розділяє поняття слова-терміну та слова-нетерміну, виділяючи необхідні для терміну вимоги, а саме:

- наявність співвідношення значення терміну з значеннями інших термінів в рамках однієї термінологічної системи;
- наявність визначеності;
- індивідуальна сформованість понять, що належить окремим дослідникам;
- співвідносність з самим поняттям, не з окремим предметом;
- наявність співвідношення терміну з окремою професійною діяльністю людини.
(Головін, 1980)

Побутує думка, що однією з основних ознак терміна є його залежність з поняттям відповідної галузі знань. Беручи до уваги таку його властивість, доцільно простежити зв'язки семантики та смислу терміна зі словом, що існує як загальноживане. Тому відмінності полісемії та омонімії у лексикографічному описі слів-термінів вважається за приклад найскладнішої проблеми.

У власному дослідженні О.С. Ахманова стверджує : Лексикографу завжди загрожує дві однаково великі небезпеки : штучного об'єднання під одним звуковим комплексом кількох різних слів і не менш штучного розподілу одного слова на омоніми. Якщо два ідентичні звукові комплекси (для лексикографа – графічні) з одним словом , то у відповідності до існуючої лексикографічної традиції їм має відповідати одна словникова стаття , а якщо вони за своєю суттю різні, – то дві , три і т. ін.

Однак у тлумачних словниках, авторитетних включно, опис великої кількості значень одного і того самого знаку здійснюється за допомогою пояснення одного значення через інше без зазначення зв'язку між ними та без урахування його узагальнювальної природи слова-терміна.

На думку В.Г. Гака лексикологічні категорії в лексикографії є відносними. Науковець стверджує, що для успішного вирішенні проблеми природи певного лексикологічного явища у середині конкретної мови, варто аналізувати його, як в середині конкретних мовної одиниць, так і відповідно до загальної системі мови, аби виявити одиничність чи закономірність явища. На думку автора двоякий аналіз може визначити природу фактів з нової точки зору. Наприклад, явища, які сприймали як омонімію, можуть виявитись багатозначністю, а те, що вважали полісемією, висвітлюватиме одиницю значення слова, проте наведене трактування чіткості до розуміння смислової структури терміна, на жаль, не вносить. (Дудок, 2006)

1.2. Медична термінологія в мовознавстві

Сьогодні, а саме на етапі швидкого розвитку науки та техніки, неможливо уникнути розвитку, доповнення та уточнення термінів, які вже існували в мові, а також утворення нових термінів, які б чітко могли відобразити сучасну дійсність, реалії життя та тому подібне. Медичні терміни не є виключенням, особливо зараз, в часи сучасної пандемії, людство зіштовхнулось в великою кількістю нових явищ в медицині, наприклад, нові хвороби, симптоми, ліки, побічні дії, засоби захисту та особливості їх використання, нове обладнання, діагностичні методи, заклади лікування та професії. Внаслідок великої кількості такої лексики виникають проблеми, пов'язані зі сприйняттям та засвоєнням окремих термінів.

Сучасні лінгвісти розглядають такі проблеми медичної термінології: синонімія, паронімія, омонімія та антонімія.

У своїй роботі "Лексичні норми фахового мовлення" О. М. Мельничук і Л. І. Сілевич наводять приклад слова "операція". Залежно від контексту семантика слова операція може бути доволі різною, але беручи до уваги його саме медичну складову маємо "хірургічне втручання з лікувальною метою за деяких захворювань або поранень". Говорячи про синоніми, що у свою чергу не є абсолютними, виникає проблема обрання правильного відповідника в конкретній мовній ситуації, інакше зіштовхуємось з викривленням та спотворення дійсності. Наприклад, слова слабкий, кволий, безсилий, виснажений, знеможений та інші мають однакове значення, але різне емоційне забарвлення. (Сілевич, Мельничук, 2017)

Медична термінологія багата міжмовними дубльованими словами, тобто словами або словосполученнями різномовного характеру, проте з ідентичними значеннями. Часто українські слова є калькованими відповідниками до греко-латинських термінологічних виразів, наприклад, "кровотеча" та "геморагія", "грудний" та "торакальний", "новоутворення" та "неоплазма". Значно рідше зустрічаються синоніми абсолютні, які фактично є запозиченнями з інших мов: "синусит" та "гайморит", "силікоз" та "пневмоконіоз". Можна зустріти використання двох термінів, що є автохтонними утвореннями: "гарячка" та "лихоманка", "чиряк" та "гнояк". Проте слід звернути увагу на те, що подібні національні відповідники розпорошують терміносистеми, а слова міжнародні допомагають медичні терміни дещо уніфікувати. (Ткач, 2015)

Слова-пароніми являють собою ще одне проблемне місце медичної термінології, особливо для людей, які не є професійними медичними працівниками. До прикладу, часто виникає плутанина між словами "психолог", "психіатр" та "психотерапевт". Усі три спеціалісти мають справу з психічним здоров'ям людини, але через помилкове розуміння значень цих слів часто у спілкуванні виникають непорозуміння та образи. Інша пара слів "афективний" - пройнятий афектом або той, який слугує для вираження афекту та "ефективний" - який викликає ефект або той, який призводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект .

Частотною помилкою навіть серед носіїв мови є використання назви діагнозу замість органу, наприклад, "апендицит" замість "апендикса".

Терміни-омоніми можуть існувати у різних термінологічних системах, маючи абсолютно різне значення. Наприклад, слово клапан відповідно до значень тлумачного словника має такі значення: "накривка, що прикриває отвір, через який проходить пара, газ, рідина тощо", "приспосовання, за допомогою якого закривається й відкривається отвір у корпусі музичного духового інструмента та змінюється висота утворюваного звука", "стулки в серці, що містяться біля отворів із передсердь у шлуночки, а з шлуночків в аорту та легеневі артерії й запобігають зворотному рухові крові", "нашитий шматок тканини певної форми, що закриває отвір кишені або шов на одязі". Отже, ми маємо уважно перевіряти та обирати потрібне контекстуально значення, аби не робити неприпустимих помилок.

Не менш поширеною для медичних термінів є антонімія. Таким чином доволі часто можна бачити антонімічні однокореневі слова, наприклад, "полікристали" – "монокристали", "корисний" - "некорисний", "коагулянти" - "антикоагулянти" та таке інше. Можна зустріти в мові також явище антонімічних словосполучень медичної термінології, наприклад, "погіршення стану" - "поліпшення стану", "платна процедура" - "безоплатна процедура".

Науковці О. П. Перебейнос, С. І. Бойцанюк та П. Ю. Островський у тезах, присвячених питанню медичній термінології як складовій частині української лексики звертають увагу на проблематику національних та міжнародних компонентів термінології, пропонуючи наступні погляди розгляду:

- "- врахування традицій терміновживання;
- доцільність використання наявних у рідній мові еквівалентних термінів до іншомовних;
- творення нових термінів за словотвірними моделями української мови".

Автори, так само як А.В. Ткач, вважають, що великий об'єм синонімічної лексики у медичній термінології може бути причиною неточностей та помилкового розуміння, а отже варто, за можливості, лишати один, відповідний до іншомовних, термін у рідній мові. (Бойцанюк, Перебейнос & Островський, 2014)

В свою чергу В.Я. Юкало у роботі "Дві кодифікації професійної мови" наголошує на забрудненості медичної термінології словами розмовними, діалектними, а також суржилом. Причиною цього автор називає як недостатню унормованість власне українських медичних термінів, так і недостатню професійність мовців. Науковець звертає увагу на необхідності вирішення подібної проблеми, вважає необхідним сприяти удосконаленню та уніфікації термінів. (Юкало, 2014)

1.3. Медична термінологія в турецькому мовознавстві

На відміну від вітчизняних науковців, дослідження термінології, а отже і її медичний пласт, турецькими науковцями не є такими широкими та ґрунтовним.

Турецькі науковці вважають, що термінологічна мова, особливо міжнародна, має важливе значення для розвитку та функціонування науки. Одним із важливих факторів, що впливає на темпи її прогресу, є взаємодія тих, хто працює в цій галузі. Спілкування в конкретному науковому, термінологічному середовищі, однією науковою мовою сприяє більш чіткому висловленню, донесенню, обговоренню певних ідей, що в свою чергу позитивно впливає на досягнення кінцевої мети, розвитку науки.

Саме терміни є важливою особливістю наукової мови, вони є унікальним поняттям для науки та здебільшого не використовуються у повсякденному житті. Вивчення термінології викликає певні труднощі, оскільки наукова мова є іноземною для всіх, але рівень труднощів варіюється залежно від країни.

Говорячи про медичну термінологію, Недім Шімшек Джанкур у роботі присвяченій проблематиці засвоєння медичних термінів, дотримується думки, що легше воно дається носіям тих мов, які в своїй основі мають латинську абетку. Автор наголошує на тому, що такі країни як Туреччина, де латинський алфавіт увійшов в ужиток значно пізніше, зазнають більших труднощів і потребують більших зусиль у вивченні, адже в рідній мові не існує достатньої кількості еквівалентів медичних термінів. Проте ще гірша ситуація складається у країнах, які використовують латинські літери лише для наукової мови.

Саме слово термін автор визначає як "спеціальне слово різних наукових, мистецьких чи професійних галузей, що створювалось протягом багатьох років і знайшло широку сферу використання". (Джанкур, 2002, 30)

Це означає слово, значення якого не змінюється залежно від позиції, не важливо використовується окремо або в реченні, а також не має еквівалента в науковому значенні. Прикладом можуть слугувати слова *ayak* та *dayak*, які поза медичним контекстом несуть в собі значення опори, підтримки і тому подібне. Їх семантичне значення можуть показати такі синоніми як *dayak*, *destek*, *dayangaç*, *kaide*, *sehpa* абсолютно без викривлення дійсності. Проте їх значення у медичному контексті є чітким, це слова на позначення частин людського тіла, а отже вони не мають інших відповідників та з їх використанням не виникає плутанини.

Інший турецький науковець Севтап Гюнай Кьопрюлю у своїх дослідженнях, пов'язаних з медичною термінологією, розглядає проблематику перекладання такого пласту лексики, оскільки медична тематика розглядає питання здоров'я людини, а отже будь-які помилки, що спричинені незнанням чи невірною інтерпретацією медичної термінології може стати причиною серйозних помилок, які є неприпустимими.

Автор наголошує на тому, що медицина постійно розвивається, а отже медична термінологія весь час оновлюється, додаючи до свого складу все нові й нові лексичні одиниці, а отже перекладач має безперервно оновлювати свої знання

термінів, оскільки саме вони викликають найбільші складнощі при перекладі медичних текстів.(Кьопрюлю, 2017)

Беручи до уваги історію медицини, знаємо, що найґрунтовніші дослідження в цій галузі здійснювались представниками грецької та латинської мов, а отже і більшість термінів є грецькими чи латинськими запозиченнями, що також викликає певні труднощі як в їх засвоєнні, розумінні та використанні, так і при їх перекладі.

Висновки до першого розділу

Для більш детального розгляду термінологічних систем турецької мови вважаємо за необхідне спочатку дослідити різні погляди науковців щодо поняття "термін" і "термінологія", щодо проблематики, пов'язаної з виникненням, розвитком медичних термінів, складнощів відносно термінологічних омонімів, синонімів, паронімів тощо.

У цьому розділі нами дано визначення понять термін та термінологія, окреслено погляди на дослідження цих явищ як українських, так і закордонних науковців, наприклад, Пономарьова, Реформатського, Хайрутдінова, Лейчика, Винокура, Лотте, Даниленка, Гриньова, Дудка, Головіна та інші.

Між науковцями існують суперечки що можна вважати терміном, а що ні, проте існують чинні на сьогодні державні стандарти, де чітко визначені необхідні риси терміну, такі як зрозумілість та несуперечливість, однозначність, раціональність та стислість, згармонізованість, лінгвістична правильність, відповідність значення поняттю, яке воно позначає та інші.

Оскільки сучасний темп життя є достатньо швидким, то швидким є і виникнення нових термінів, галузь медицини не є винятком, а отже вони мають бути уточнені, унормовані, часом доповнені або викреслені, у разі невідповідності або нечіткій передачі явища, яке він позначає.

Розглядаючи питання саме медичної термінології, на сьогодні серед основних питань, що постають до розгляду є проблеми, що виникають внаслідок явища паронімії, синонімії, антонімії, а також омонімії між термінами, які існують в різних мовах.

Науковці Сілевич та Мельничук розглядають проблему синонімії термінів, наголошуючи, що дефініція певних слів можлива лише за наявності контексту, Ткач виступає за очищення мови від запозичень з грецької та латинської мов, які є характерними і для турецької мови.

Вітчизняні науковці Перебейнос, Островський та Бойцанюк висвітлюють питання наявності національних та міжнародних компонентів у термінології, а також пропонують своє бачення його розв'язання. Юкало привертає нашу увагу до необхідності уніфікації та вдосконалення термінів задля очищення національної терміносистеми, яку вважає на сьогодні надмірно забрудненою непотрібними запозиченнями.

Напрямок турецьких досліджень, присвячених термінам і термінології, принципово не відрізняється від українських поглядів, наприклад, Джанкур вивчає питання засвоєння турецьких медичних термінів, зазначаючи, що поза медичним контекстом терміни часто мають різне значення.

Кьопрюлю розглядає проблему помилкової перекладності термінів, що, на думку цього турецького автора, неприпустиме у галузі, пов'язаній зі здоров'ям людини, додаючи, що складність виникає ще й через велику кількість запозичень з грецької та латинської мов, що доводить і наше дослідження.

Отже, можемо сказати, що термін та термінологія поняття, що привертати та продовжують привертати увагу дослідників, певну кількість проблем щодо унормування медичної термінології лінгвістам і медикам вже вдалося вирішити, проте все ще лишається величезний пласт проблемних питань для досліджень та пошуку шляхів покращення термінологічних систем багатьох мов, турецької зокрема.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Структурно-семантичні особливості сучасної медичної термінології

Сучасна лексика медицини характеризується надзвичайною різноманітністю. Її основу становить медична термінологія, яка є її засадничою структурною складовою. Під структурою ми розуміємо побудову, взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого, будову...(В. Лук'янюк, Словник іншомовних слів, 2022).

Медична термінологія включає до свого складу вузькоспеціальні терміни, загальномедичні терміни, загальнонаукові терміни. Загальні терміни в медичній термінології, що входять до складу словосполучень, спеціалізуються за рахунок сполучуваності з іншим словом ("система" - нервова, ендокринна, травна; "операція" - діагностична, гінекологічна).

Щодо загальномедичних термінів слід зазначити, що основна їх частина - це анатомічні та гістологічні терміни. Найбільш представницьким шаром медичної термінології є вузькоспеціальні терміни. Значну частину таких найменувань представляють лексичні одиниці, створені на основі класичних, стандартних греко-латинських терміноелементів. Ця обставина, з одного боку, сприяє уніфікації медичної термінології, її інтернаціоналізації, а з іншого - такі терміни практично не проникають в розмовну мову, так як мертві слова давньогрецького і латинського походження не використовуються як розмовні, тому значення їх складових не змінюється. Вони постійно зберігають закріплення за ними в медичній термінології зміст.

У семантичному аспекті медичній термінології притаманні загальні тенденції, характерні для мови науки в цілому. Значення медичних термінів можуть бути мотивовані самими різними терміноелементами - морфемами, словами і

словосполученнями, що входять до складу більш складних лексико-граматичних утворень.

Наприклад, в термінах, які називають запальні процеси, цілям семантичної спеціалізації служить суфікс -ит, як мотивуючої основи для багатьох таких найменувань служать назви хворого органу (плеврит, бронхіт, трахеїт, вагініт).

Незаперечною перевагою таких найменувань є економна і одночасно семантично ємна структура, що дозволяє створювати короткі за формою і об'ємні за змістом терміни-визначення. Інформативність цих термінів пояснюється, перш за все, тим, що вони мотивовані необхідною кількістю відповідних ознак. Загалом же картину щодо вмотивованості медичних термінів можна подати, виходячи з наступної класифікації: а) кваліфікативні (повністю мотивовані): "виворіт повіки"; б) нейтральні: 1) епонімом: "хвороба Боткіна", "дальтонізм"; 2) топоніми: "японський енцефаліт", "паличка Бреслау"; в) асоціативні, утворені шляхом асоціацій, в основному, за допомогою метафор і порівняння: "заяча губа", "півняча хода".

Що стосується асоціативних термінів, то їх в складі медичної лексики міститься достатньо велика кількість. Важливим аргументом, що свідчить про можливість використання метафори як повноправного учасника термінологічної номінації, є розгляд процесу метафоризації не просто як процесу перенесення ряду ознак від допоміжного об'єкта до основного.

Процес метафоризації - складна семантична операція, що включає в себе екстралінгвістичні знання, гіпотетичні припущення, емоції, науковий і буденний досвід носіїв мови тощо. У метафорі відображені когнітивні механізми переходу від початкового, особистісного, чуттєвого, інтуїтивного, емоційного, передбачений рейтинг знання до більш ускладнених зв'язків між науковими законами і реальністю.

Як зазначає Л.І. Баранникова, метафоричні переноси, що сприяють розвитку на основі конкретних значень нових абстрактних значень, свідчать про розвиток і

вдосконалення мислення, при цьому таке явище характерне для всіх мов . При утворенні метафори, семантика якої лежить в області інтенціоналу, відбувається актуалізація частини інтенціональних і імплікаційних компонентів того значення, яке застосовується при найменуванні і характеристиці нового предмета або явища.

Іншими словами, можна говорити не стільки про перенесення одного значення на інше, а швидше про накладення, підключення до похідної, метафоричної номінації. В даному випадку метафору доцільно представити як "когнітивну операцію по накладенню матриці (прототипу) на новий об'єкт". При цьому, чим більш великі фонові знання, тим більш висока мовна компетенція, тим більш плідно і активно протікає процес метафоризації, як найважливішого засобу створення нових смислів. Універсальними залишаються основні шляхи створення метафори і напрямки метафоричних переносів, які були визначені ще в античній риторичі. Їх основні принципи: "рух від більш конкретного до більш абстрактного, від матеріального - до духовного і принцип антропо - зооморфізму" (Сафьянова, 1998).

Оскільки центром метафоричної картини світу, представленої в медичній термінології, є людина, то її частини тіла і органи в результаті безпосереднього чуттєвого сприйняття порівнюються зі специфічними органами і частинами тіла тварин, тобто з такими, яких у людини немає ("ласти тюленя", "мавпяча лапа", "кінська стопа"). Примітно, що метафоризації "піддаються переважно номінації домашніх і диких неекзотичних тварин, що входять до ядра фонових знань про рослинний і тваринний світ" (Озінгін, 2010).

У медичній термінології широко представлені як номінативні метафори - "воронкоподібна грудна клітка", "розумова жуйка", "гільйотина" (в отоларингології - пристрій, що застосовується при оперативному видаленні мигдалин), так і предикативні. Основна роль предикативної або когнітивної метафори - розширення спектра значення понять. У когнітивній метафорі доміантною є не зовнішня схожість, а об'єднання сутнісних характеристик зіставлених явищ, прикладання до об'єкта чужих ознак.

Наприклад, прикметник "гострий" пов'язаний з відточеними гострими і ріжучими предметами (лезо, ніж), в медицині воно отримує метафоричне значення "яскраво виражений" - "гострий живіт", "гострий біль". Номінативні метафори служать джерелом омонімії, в той час як предикативні метафори - джерело полісемії. При утворенні метафор в мові медицини запозичення здійснюється з рослинного світу ("стрептокок" - грец. kokkos - ягода), зі світу оціночних визначень ("інфантилізм"), зі світу об'єктів, станів і соціальних взаємин ("ковадло" , "лунатизм", "симптом балотування надколінника"). Також мають місце асоціації з предметами побуту і їжею ("кисетний рот", "симптом палиці пастуха", "шум млинового колеса"; "сирний некроз", "симптом рисового відвару").

Особливістю медичної метафори-терміна є активізація значення, що відображає культурні, соціальні зв'язки в свідомості / підсвідомості індивіда в рамках медичного знання. Іншими словами, на думку О.С. Зубкової, метафора в медицині - це творче і кожен раз унікальне привласнення і засвоєння індивідом якоїсь загальнонародської і професійної норми ("пігмаліонізм", "синдром Аліси в країні чудес", "синдром Ромео і Джульєтти") (Зубкова, 2009).

В.Ф. Новодранова звертає увагу на присутність в медичній термінології колористичних метафоричних найменувань хвороб і їх ознак, заснованих на візуальних методах обстеження хворого, пов'язаних із зоровим сприйняттям ("червонянка", "жовтяниця", "іржава мокрота", "малиновий язик") (Новодранова, 2009).

Як медична метафора також використовуються міфологізми, що зберігають відбитки міфологічного бачення світу ("гарголізм", "нарцисизм", "Едипів комплекс", "ахіллесове сухожилля", "морфінізм", "фобія").

Міфічна картина світу, на думку А.А. Потебні, не відображає кордони між об'єктивним і суб'єктивним, між внутрішнім і зовнішнім, між образом речі і самою річчю. Міфічне мислення має яскраво виражену образність, конкретність. Для нього

характерне "превалювання чуттєвих вражень, невиділеність особистості з навколишнього світу, відсутність логічних понять і абстракції" (Деглін, 1983).

Активне впровадження міфологізмів спостерігалось в епоху Відродження, для якої був характерний культ античності. Це пояснюється, в першу чергу, бажанням демонстрації авторами медичних трактатів їхньої ерудованості та начитаності. Функціонуючи в мові медицини, метафора створює стійке термінологічне значення.

Як зазначає Л.В. Дубровіна, завдяки метафорі "в термінології здійснюється новий акт номінації, тобто вторинна номінація, після чого ця термінологічна одиниця продовжує свій розвиток в новому оточенні, з іншими системними відносинами". Слід зазначити, що в мові медицини багато метафор, маючи дуже прозору внутрішню форму, не відповідають вимогам деонтологічної етики.

Наприклад, терміни "вовча паща" і "заяча губа" замінені в сучасній науковій медичній термінології на "незрощення піднебіння" і "незрощення губи" відповідно.

Наявність в складі медичної лексики великої кількості нейтральних термінів обумовлено активним процесом залучення епонімічних термінів, що, в свою чергу, можна пояснити прагненням уникнути присутності термінів з хибною мотивацією.

Наприклад, яке-небудь захворювання не завжди вдається віднести до певної нозологічної форми, і в такому випадку назва дається за прізвищем ученого (або групи вчених), що вперше виявили патологію.

Медицина належить до природничих наук, однак в ній яскраво проявляється гуманістична сутність, оскільки об'єктом вивчення тут є закони життєдіяльності людини, її хвороб, їхньої профілактики та лікування (Гущина, 2004).

Дана обставина обумовлює: 1) використання для термінологічної номінації загальнонавчальної лексики, 2) а за медичними термінами можливість визнання "... реалізації не тільки власне наукового (теоретичного) знання, але також мерехтливого буденного і практичного професійного знання".

У всіх областях ортодоксальної медицини мають місце лексичні одиниці, в формі яких відображені спроби древніх медиків підібрати адекватну назву процесам, явищам, об'єктам на основі чуттєвого сприйняття.

Багато медичних понять таких найдавніших галузей медицини, як хірургія, дерматологія, ортопедія, акушерство, психіатрія не мають строгого науково об'єктивного обґрунтування, а є наслідком емоційного, повсякденного підходу. Найбільш часто до таких понять відносяться старі назви, запозичені з загальної мови і несуть у собі суб'єктивну оцінку пацієнта або лікаря, засновану на тілесному досвіді.

Наприклад, в дерматології - herpes (від herpo - повзти, підкрадатися); в хірургії - "подагра" (від грец. podos - стопа, нога + agra - полювання, сильце, пастка), оскільки при цьому захворюванні характерні скутість і біль; inflammation - запалення (від латинського дієслова inflammare - запалювати), в якому відображені класичні ознаки запалення - почервоніння і жар (Єльцова, 2007).

Характерними прикладами такої групи понять є також народні назви хвороб, створені на базі загальної мови, з яскраво вираженою прозорою формою, "які не мають чіткого наукового обґрунтування, а є результатом повсякденного, емоційного підходу". У таких найменуваннях, за словами Л.В. Бабошкіної, "знаходять своє відображення народні вірування і уявлення (наприклад, термін "сухоти" від дієслова "чахнути" і "сухотка" від дієслова "сохнути", "виснажуватися"). Зникнення ж найменувань типу "сухоти", "падуча" пояснюється якраз вираженою прозорою формою, заснованої "або на метафорі або метонімії, або на зовнішніх проявах хвороби" (Лейчик, 1974).

Слід зазначити, що володіють високим ступенем умотивованості застарілі (звичайні) народні назви хвороб, що іноді вживаються лікарем замість відповідного наукового терміна для доступності їх розуміння пацієнтом ("лисина" - "алопеція"; "почесуха" - "пруріго"). У складі медичної термінології простежується і ряд термінологічних найменувань, в яких відображені помилки стародавніх лікарів.

Наприклад, термін *hysteria* (від грец. *Hysteria* - матка), тому що помилково вважалося, що виникнення істерії пов'язано із захворюваннями матки (Моїсєєв, 2007).

На прикладі медичної термінології можливо простежити прояв дуалізму людського мислення, що полягає у виникненні постійних протиріч між "природними і гуманітарними науками як факторами освіти; між технікою і мистецтвом; між матеріальним і реальним"; між "душею" і "тілом".

Переважає символічність мови спостерігається в сфері фіксації медичних термінів, в сфері ж їх функціонування більш широкий застосування знаходить естетичний аспект загальної сфери мови. При номінуванні наукового поняття розумова активність вченого "віддає пріоритет глузду в порівнянні з образом, тобто на перший план висувається когнітивна складова, але навіть відсунута на другий план естетична складова надає медичному терміну виключно живу і інтелігентну форму" (Новодранова, 2007).

У медичних термінах знаходить своє відображення "синтез знань, отриманих в результаті наукового пізнання, розумової і мовномисленнєвої діяльності і знань, отриманих в результаті прямого чуттєвого досвіду". Такі приклади стихійно сформованих термінів, як "серце" (те, що в середині), "шлунок" (метафора), свідчать про те, що і такі найменування можуть міцно увійти до складу термінології наукової медицини. Ці приклади ще раз підтверджують той факт, що в терміні можливий симбіоз наукового поняття і виразного образу, обумовлений тим, що наша свідомість несе в собі союз як прагматичних, раціональних, так і душевно-художніх потоків.

У мовознавчих наукових розвідках з проблем термінології під терміном зазвичай розуміється лексико-номінативна одиниця мови, що співвідноситься з поняттям спеціальної професійної сфери. Дудок Р.І поділяє думку дослідника А.С. Герда, який зазначає, що існують три різні підходи до цієї проблеми : терміни мають те лексичне значення , яке і означають ; терміни мають лексичне значення, яке є тим

самим поняттям; терміни збігаються з поняттям і не мають лексичного значення (Р.І. Дудок, 2006).

Говорячи про семантичну структуру слова-терміна, ми маємо на увазі про його внутрішню форму. Ми погоджуємося з тим, що при описі семантичної структури багатозначного терміна, важливо виокремити у ній той спільний компонент, на якому будуть будуватися зв'язки у середині лексичної структури. Через узагальнення слово-термін, яке аналізується, об'єднується мінімум однією спільною семантичною парадигмою. Отже, у термінознавстві існує метод розчленування терміна на семантичні складові в процесі моделювання його семантики.

Наприклад, термін "адаптація" в біології та медицині означає пристосування будови і функції організмів до умов існування; у методиці викладання це має значення скорочення та спрощення друкованого тексту, його пристосування для сприйняття непідготовленого читача тощо. Але, незалежно від сфери застосування, ми все одно маємо спільний семантичний компонент, що забезпечує розуміння одного й того самого центрального слова-терміна в різних наукових сферах.

У своїй статті "Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокomпонентних медичних термінів" Г. Шалаєва наголошує, що сучасна медична термінологія характеризується високим рівнем розвитку та спрямуванням до максимальної стандартизації й уніфікації термінів. Теоретично кожне слово може бути потенційним терміном, але воно стає ним тільки при умові актуалізації – виведенні його з лексично-синтаксичної системи мови і включенні в систему термінів для позначення спеціального поняття як елемента системи спеціальних понять в даній галузі науки і в медицині зокрема.

Таким чином, медичний "термін – це актуалізоване слово, що позначає одне і тільки одне спеціальне поняття в кожну одиницю своєї актуалізації. Термін взагалі, і медичний так само, є перш за все, мовний знак, елемент комунікативної системи мови, слово. З цього однак не випливає, що все, властиве слову як елементу

лексико-синтаксичної системи мови, не чуже і медичному терміну як елементу системи спеціальних термінів. Термін має бути назвою спеціального поняття, і в цьому його головна номінативна функція". (Шалаєва, 2014)

Авторка статті "Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокомпонентних медичних термінів" Г. Шалаєва докладно аналізує структуру англійської медичної термінології, яка має достатню кількість багатокомпонентних термінів. Предметом нашого дослідження є стоматологічна лексика турецької мови, що, відповідно до результатів нашого дослідження, складається переважно з малокомпонентних термінів, на відміну від турецької медичної терміносистеми в цілому.

В дисертаційному дослідженні Ю. С. Дев'ятко "Типологія стоматологічної термінології в українській і англійській мовах та її лексикографічне відтворення" міститься детальний аналіз української і англійської медичної термінології як із погляду семантики, так і з погляду структури, авторкою дослідження підраховано й кількість найуживаніших елементів, близьких до центральної термінолексеми "стоматологія", і елементів периферійної зони означеної лексики, і проміжних (середніх).

До найближчих до ядра термінів авторка відносить такі як стоматолог, стоматологічна клініка, стоматологічний пацієнт, ортодонтія, імплантологія, дитяча стоматологія та деякі інші. До периферійних лексем належать загальнонаукові терміни дисциплін, суміжних зі стоматологією: фторування, ортофосфорна кислота, класифікація тощо.

Дослідниця пропонує також виділяти в межах терміносистеми "стоматологія" мікротермінополів, серед яких вона зокрема виділяє такі назви більш вузьких стоматологічних спеціалізацій як пародонтологія, хірургічна стоматологія, ортодонтія і т. п. (Дев'ятко, 2021)

2.2. Етимологічні особливості турецьких медичних термінів

Існує декілька найбільш значимих джерел походження турецької медичної термінології, серед них можна виділити такі способи термінотворення як афіксація, конверсія, словоскладання і створення словосполучень, аббревіація, а також найбільш поширений спосіб поповнення термінології турецької медицини – це запозичення з інших, переважно європейських мов. Деякі автори виділяють, крім вже названих, термінологізацію архаїчної і діалектної лексики, а ще – лексики літературної мови пам'ятників турецької і тюркської писемності (Середа, 2016)

Переважає більшість турецьких медичних термінів за походженням є запозиченнями з інших мов, особливо західних.

Запозичення – невід'ємна складова частина процесу функціонування й історичної зміни мови, одне з основних джерел поповнення словникового запасу (Ярцев, 1990)

Механізм поширення будь-якого запозичення практично однаковий: спочатку іншомовне слово вживається окремою людиною, потім поширюється в межах якоїсь соціальної групи (наприклад, в межах професійної групи), а потім може входити і до широкого вжитку різних верств населення.

Лексичні запозичення із західноєвропейських мов почали входити в турецьку мову з періоду завоювання Анатолії і тривають ще й досі. Слова пов'язані з побутом, почали використовуватися ще в XI ст. У наступні століття турецька мова запозичила дуже багато слів, що стосувалися мореплавства і відкриття нових земель.

Отже, так склалося історично, що відносини турецької мови з європейськими розвивалися в основному через французьку мову, що не є виключною особливістю турецької, французьких запозичень не бракує і в багатьох інших мовах, як західних, так і східних.

На думку багатьох дослідників запозичень в турецькій мові, зокрема Н.М. Ксьондзик та С.В. Сорокіна, "активне проникнення цієї лексики почалося із XVII ст., хоча "важливим рушієм міжнародної європейської політики XVI ст." став турецько-французький союзний договір 1535 р., що надавав значні пільги й привілеї французьким купцям на Близькому Сході. Академік А. Кримський відзначав вагу цього договору не лише в політичному і економічному відношеннях, але й у розвитку європейської орієнталістики.

Отже, можемо стверджувати, що французька лексика починає проникати до турецької мови із XVI ст., посилюючи свій вплив у подальшому. Основними зовнішніми причинами появи французьких запозичень у турецькій мові були авторитетність Франції і, відповідно, французької мови у світі, іншими словами "мода", а внутрішніми – необхідність номінації нових предметів і явищ, понять; намагання уникнути полісемії, закріпити за своїм і чужим словом різні смислові відтінки; прагнення замінити багатослівне найменування в турецькій мові однослівним шляхом запозичення французького слова". (Ксьондзик & Сорокін, 2016)

Згідно з дослідженнями Е. Есенкова, найактивніше турецька лексика поповнювалися французькими словами в 30-40-і роки XX ст., а після Другої світової війни цей процес суттєво сповільнився, але це твердження буде справедливим, якщо не враховувати запозичень в сфері науки й технологій. "Згідно з результатами дослідження Турецького лінгвістичного товариства, станом на 2005 р. із французької мови до сучасної турецької потрапило 4974 слова, що становило 33,8 % лексичних запозичень у турецькій мові". (Ксьондзик & Сорокін, 2016)

Хоча на сучасному етапі розвитку турецьку мову поповнюють переважно франкомовні запозичення зі сфери економіки й політики (35% від всіх запозичень в цій галузі), але значний відсоток французьких запозичень трапляється і в науково-технічній, медичній сфері та в галузі освіти. Фактично всі нові здобутки науки і

техніки, інноваційні технології початку ХХ ст. закріпилися в турецькій мові за посередництва французької мови.

Французькі запозичення не вступають у протиріччя із фонетичною системою турецької мови, лексеми обох мов мають подібне наголошення, переважно на останньому складі, тому особливих проблем з їхньою адаптацією не виникає, на відміну, наприклад, він запозичень з англійської. (Ксьондзик, Сорокін, 2016)

Якщо говорити саме про запозичення медичних термінів, то французька мова, в свою чергу, також свого часу значно збагатилася медичною термінологією з латинськими та грецькими коренями. Грецькі і латинські запозичення в галузі медичної науки й практики лікування є в переважній більшості мов базовими і дають назви величезної кількості медичних явищ.

Багатство словотвірних елементів, як правило, латинсько-грецького походження, але вкорінених в англійську мову, значною мірою задовольняє потреби побудови нових термінів. Якщо говорити про медичні терміни, які увійшли в склад турецької термінології з французької мови, це є видозмінені терміни з латинської мови.

Наприклад:

– з французької мови: *adenit (-ti)* – аденіт, *adenom* – аденома, *adet (-ti)* – менструація, *alerji* – алергія, *alerjik* – алергічний, *alerjik reaksiyon* – алергічна реакція, *ambulans* – швидка допомога, *anemi* – анемія, *anestezi* – анестезія, наркоз, *anjin* – ангіна, *apandasisit* – апендицит, *apse* – абсцес, нарив, гнійник, *aseptik* – асептичний, *astim* – астма, *bakteri* – бактерія, *bevliye* – урологія, *dermatolog* – дерматолог, *dezenfeksyon* – дезінфекція, *diabet (-ti)* – діабет, *difteri* – дифтерит, дифтерія, *diyare* – діарея, *doz* – доза, *dozaj* – дозування, *egzama* – екзема, *enfarktüs* – інфаркт, *enfeksyon* – інфекція, *glokom* – глаукома, *kolera* – холера, *larenjit (-ti)* – ларингіт, *lenfa* – лімфа, *nevrit* – неврит, *nevroz* – невроз, *penisilin* – пеніцилін, *sistit (-ti)* – цистит, *tüberküloz* – туберкульоз.

Отже, грецькі та латинські запозичення є найдавнішими запозиченнями у структурі медичної термінології будь-якої мови. В процесі дослідження турецької медичної термінології, можна знайти й чимало латинських медичних термінів, які увійшли у лексичний склад турецької мови.

Наприклад:

– з латинської мови: *ampul* – ампула, *koma* – кома, *paranoya* – параноя. Англійські та німецькі запозичення з'являються в турецькій мові наприкінці XIX ст., але їх дуже мало. Наприклад:

– з німецької мови: *aspirin* – аспірин, що увійшло без змін до більшості мов світу.

Ще в медичній термінології у сучасній турецькій мові існує особлива категорія термінів – епонімів, утворених від власних назв.

Епонім (гр. – той, що дає ім'я, назву) – особа, від імені якої утворений будь-який інший онім (Середа, 2016)

За підрахунками фахівців медичної термінології турецької мови, терміни-епоніми складають приблизно 30 % від загального числа всіх термінів, і більшість з них належить до неврології та психіатрії.

Власні назви були від початку й залишаються до цього часу вагомим джерелом наукової мови турецької медицини, про що свідчить зокрема те, що епонімічними термінами перенасичені майже всі мікросистеми медичної термінології. Найбільш поширеними медичними турецькими онімами є назви різних хвороб, операцій, синдромів, реакцій, анатомічних утворень, методів дослідження і таке інше.

В сучасній лінгвістиці виникнення епонімічних термінів пов'язують в першу чергу з позамовними факторами: історичними, соціальними, психологічними тощо. А з мовознавчого погляду – формування медичних термінів-епонімів є різновидом метонімії. Починаючи з майже легендарної особистості Гіппократа і до сучасних

лікарів, науковців-медиків, завдяки вживанню їхніх прізвищ та імен у медичній термінології "категорія" епонімів продовжує залишатися однією з ключових в термінознавчих процесах.

Серед багатьох джерел виникнення нових медичних термінів існує також поняття "аберація". Аббревіація є й одним із структурних типів утворення турецької медичної термінології. АТЕМ – Alköl ve Uyuşturucu Bağımlılarını Tedavi Merkezi – Клініко – діагностичний центр, ТКС – Tam Kan Sayımı – Клінічний аналіз крові, МVB – Merkezi Venöz Basıncı – Центральний венозний тиск та багато інших. Цей метод дозволяє скорочувати багатокомпонентні терміни, але він має й свої недоліки, бо може спричинити перекручування й плутанину, особливо в процесі перекладу медичних текстів з однієї мови на іншу. Тут важливим залишається збереження почуття міри і термінологічного смаку (Ніколенко, 2007)

Спосіб афіксації – найпоширеніший спосіб термінотворення в турецькій мові, яка, будучи аглютинативною, володіє можливостями для афіксального словотворення. За допомогою відповідних афіксів від дієслівних основ можна утворювати іменні частини мови, і навпаки, від іменних основ утворюються дієслова (Середа, 2016).

Наприклад:

1) –сі, афікс, що утворює від іменних основ іменники, що позначають особу, що виробляє дію, названу вихідною основою. Похідні слова характеризують обличчя у сфері його занять, стосовно об'єкту його заняття чи знаряддя дії, dişçi – стоматолог.

2) –ік, афікс, що утворює від дієслівних основ іменники, що позначають явище або предмет, які є об'єктом або результатом дії, названої вихідною основою, наприклад, öksürük (-ğü) – кашель; yanık (-ğı) – опік.

3) –лі, афікс, що утворює від іменних основ іменники та прикметники. Похідні слова мають значення "який володіє, наділений тим, що названо вихідною основою", "той,

що характеризується ознакою, властивістю того, що названо вихідною основою", наприклад, felçli – паралізований.

4) –lık, афікс, що утворює від іменних основ іменники та прикметники з абстрактними значеннями, наприклад, rahatsızlık (-ğ1) – занепокоєння, tıkanıklık (-ğ1) – закупорка, güçsüzlük (ğü) – слабкість, тощо.

5) –sız, афікс, що утворює від іменних основ прикметники з привативним значенням. Похідні слова позначають відсутність того, що названо вихідною основою, наприклад, dilsiz – німий. Похідні слова позначають відсутність того, що названо вихідною основою.

Насправді афіксів, що використовуються для утворення медичних, зокрема й стоматологічних термінів, що є об'єктом нашого дослідження, значно більше, детальніше про це йдеться в третьому розділі магістерської роботи.

Творення слів-термінів турецької медицини можливе й за допомогою ізафету. Цей спосіб було запозичено з арабської мови, він являє собою особливий вид словосполучення – шляхом поєднання імен із субстантивованими прикметниками, числівниками й займенниками.

Ізафет – це означальні іменні сполучення слів, що можуть бути побудовані через узгодження (повне чи неповне) або прилягання. При цьому письмовому різновиді літературної мови в ізафетах, як і в усіх видах означальних словосполучень, послідовно діє закон передуювання означального перед означуваним. (Щека, 2007)

Ізафет оформлюється за допомогою морфологічних показників – афіксів. Існує три типи ізафета – безафіксний, одноафіксний, та двоафіксний, але для творення медичних термінів використовується тільки його перших два типи:

безафіксий ізает (estetik müdahale – пластична операція; müsekin ilaçlar – заспокійливі ліки;) та одноафіксий ізает (adale romatizmi – м'язовий ревматизм; akciğer filmi – флюорографічний знімок). (Щека , 2007)

Одним з найбільш продуктивних словотворчих елементів медичної термінології не лише турецької, але й багатьох інших мов, є грецький суфікс -itis, що означає "запальний процес", наприклад: pancreatitis, encephalitis, gastritis, rhinitis тощо. (Середа, 2016)

Висновки до другого розділу

У даному розділі нашої роботи ми дослідили погляди науковців на структурно-семантичні особливості медичної термінології, а також походження медичної термінології різних мов, в тому числі турецької. Оскільки ґрунтовні дослідження щодо цих аспектів аналізу термінів медицини представлені здебільшого науковими розвідками на базі української, англійської, німецької, проте майже не досліджувались українськими лінгвістами медичні терміни турецької мови, турецькі ж науковці вивчають ці положення більш поверхнево. Досліджень вітчизняних науковців, присвячених стоматологічній термінології турецької мови ми не знайшли взагалі.

Семантично медична термінологія містить загальномедичні та вузькоспеціальні терміни, які є найширше представленими. Існує поділ термінів на кваліфікативні, топонімічні та асоціативні. За значеннями виділяють такі групи як назви хвороб, патологічних станів, інструментів та приладів, лікарських засобів, тощо. Подібну класифікацію ми так само розробили у своїй роботі.

Розуміння структури медичних термінів допомагає краще усвідомити їх семантичне значення, адекватно перекласти його іншою мовою. Стосовно визначення поняття "структура" ми погоджуємося з автором словника "Іншомовних слів" Лук'янюком, який під структурою розуміє побудову, взаємне розміщення та зв'язок між складовими частинами.

Щодо способів утворення термінів турецької мови одним із найпоширеніших є афіксація, оскільки ця мова належить до аглютинативних, то це її найприродніший метод творення слів. Крім афіксів, спостерігається творення термінів за допомогою аббревіації. Багатокомпонентні терміни можна утворювати за допомогою ізафетів, які також посідають важливе місце в граматичній структурі турецької мови. Слід також зазначити такі способи утворення турецьких медичних термінів як конверсія, створення словосполучень тощо.

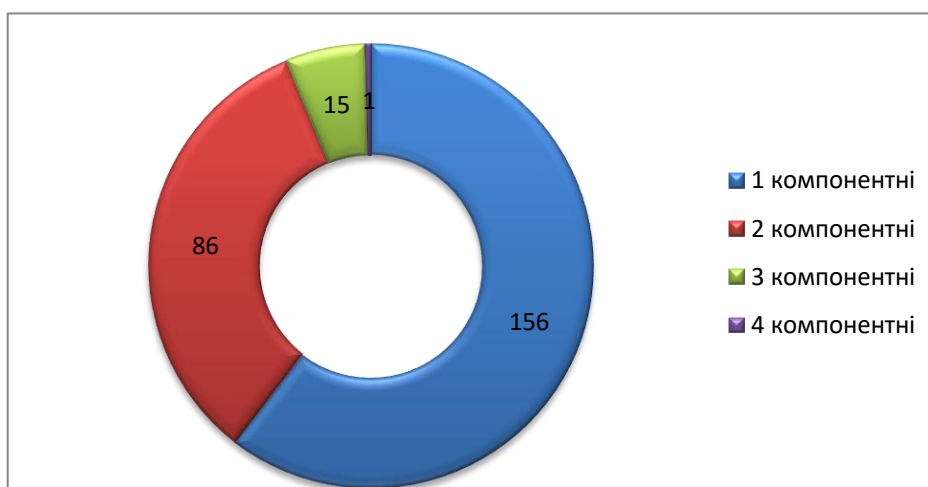
Найбільша кількість турецької термінології, як загальна медична, так і стоматологічна як складова частина медичної, запозичена турками з європейських мов, а найбільше - з французької. Пояснення цьому мовному явищу надають у своїй роботі дослідники Ксьондзик та Сорокін, зазначаючи, що такий міжмовний обмін має історичне підґрунтя і починається ще у 16 столітті з турецько-французького союзного договору, набуваючи особливого поширення у 17 столітті, оскільки до економічних причин додається ще й авторитет Франції у світі, а звідси й "мода" на все французьке. Не припиняється активне запозичення турками французьких слів-термінів і у 20 столітті. Аналіз сучасної турецької медичної терміносистеми (і стоматологічної термінології зокрема) підтверджують панівне становище в ній саме французьких запозичень.

На другому місці серед запозичень сучасної турецької медичної лексики опинилися англiцизми, після них за кількістю йдуть латинські та грецькі запозичення, що наявні практично в усіх мовах світу. Наявність спільних для багатьох мов слів-термінів, на думку багатьох лінгвістів, з одного боку, сприяє уніфікації цих термінів і полегшує міжмовне фахове спілкування, переклад тощо, а з іншого боку, надмірне захоплення іноземними словами руйнує мовну систему певної мови, порушує її мовні закони.

РОЗДІЛ 3. СТРУКТОРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

3.1. Структурні особливості стоматологічної термінології в сучасній турецькій мові

На базі проаналізованого нами матеріалу, можемо виокремити такі структурні групи стоматологічних термінів турецької мови (див. діаграма 3.1):

Діаграма 3.1. Структурні групи термінів за кількістю компонентів.

Однокомпонентні: *apikoektomi* – апікоектомія, *biyopsi* – біопсія, *cuspid* – ікла, *extraoral* – екстра оральний, *gingiva* – ясна, *dentin* – дентин, *furkasyon* – фуркація, *histopatoloji* – гістопатологія, *kırık* – перелом, *intravenöz* – внутрішньовенний, *labial* – лабіальний, *mine* – емаль, *operculum* – оперкулум, *periodontist* – пар одонтолог, *protez* – протез, *radyograf* – рентгенограма, *sement* – цемент, *trismus* – тризм, *vestibuloplasti* – вестибулопластика, *yapıştırıcı* – адгезив.

Двокомпонентні: *anatomik kuron* – анатомічна коронка, *bariyer membran* – захисна мембрана, *cam iyonomer* – склоіономер, *derin sedasyon* – глибока седація, *elmacık kemiği* – вилична кістка, *gömülü diş* – ретинований зуб, *hassas bağlantı* – точний фіксатор, *insizal açt* – ріжучий край, *kapalı redüksiyon* – закрыта редукція, *maryland köprüsü* – мерилендський міст, *oklüzal radyografi* – оклюзійна

рентгенографія, *periodontal cep* – пародонтальний мішок, *reçine infiltrasyonu* – інфільтрація смоли, *sedatif dolgu* – седативна пломба, *tükürük bezi* – слинна залоза, *yarık damak* – розщеплення піднебіння.

Трикомпонентні: *akut apikal apse* – гострий апікальний абсцес, *yarı hassas bağlantı* – напівточне з'єднання, *bölgesel blok anestezi* – регіонарна блокадна анестезія, *direkt pulpa kuafajı* – пряме протравлення пульпи, *geçici hareketli protez* – тимчасовий знімний протез, *hareketli bölümlü protez* – частковий знімний протез, *kılavuzlu doku rejenerasyonu* – спрямована тканинна регенерація, *orta derecede sedasyon* – помірна седація, *radyografik implant indeksi* – рентгенологічний індекс імплантату, *sabit bölümlü protez* – незнімний частковий протез, *temporomandibular eklem disfonksiyonu* – дисфункція скронево-нижньощелепного суглоба.

Чотирикомпонентні: *trigeminal bölünme bloğu anestezi* – блокада трійчастого нерва.

Серед розглянутих нами стоматологічних термінів найбільш чисельну групу становлять однокомпонентні (156 одиниць, що становить 60,46% від загальної кількості).

Менш чисельною групою є двокомпонентні терміни – 86 одиниць, що становить 33,33% від загальної кількості.

Трикомпонентні терміни стоматологічної лексики представлені у словнику лише 15 прикладами, що становить 5,81%. Найменш висвітленою групою є чотирикомпонентні терміни, що представлена лише 1 терміном і складає менше 1% від загальної кількості – 0,38%.

Окрім особливостей структурного поділу турецьких стоматологічних термінів за кількістю компонентів у складі, ми виконали поділ відповідно до приналежності їхніх компонентів до певних частин мови.

Однокомпонентних терміни представлені іменниками, переважно віддієслівними, та прикметниками, наприклад, *damak* – піднебіння, *beyazlatma* – відбілювання, *extraoral* – екстраоральний.

Серед двокомпонентних можемо визначити такі типи:

- іменник + іменник: *ağız koruyucusu* – капа для рота, *bariyer membran* – захисна мембрана, *cam iyonomer* – склоіномер, *diş implantı* – зубний імплант, *elmacık kemiği* – вилична кістка, *geçiş dişleri* – змінні зуби, *kalıntı kök* – залишок кореня, *maryland köprüsü* – мерилендський міст, *tüm modelaj* – воскове моделювання, *stres kırıcı* – регулятор навантаження, *yer tutucu* – тримач місця.
- прикметник + іменник: *açık redüksiyon* – відкрита редукція, *basit kırık* – простий перелом, *dental değerlendirme* – стоматологічна оцінка, *genel anestezi* – загальна анестезія, *immediat protez* – іммедіат-протез, *kesici diş* – різець, *lokal anestezi* – місцева анестезія, *ortodontik tutucu* – ортодонтичний ретейнер, *periodontal hastalık* – пародонтоз, *retrograd dolgu* – ретроградне пломбування, *tanısal görüntüleme* – діагностична томографія.
- прикметник + дієприкметник: *intravenöz olmayan* – внутрішньовенний, *otojen olmayan* – неавтогенний.
- прикметник + прикметник: *tek taraflı* – односторонній.

Отже, можна зазначити, що найбільш широко представлені двокомпонентні терміни, що складаються з прикметника та іменника (53 одиниці, що складає 61,62% від загальної кількості термінів та 20,54% серед двокомпонентної групи.)

Терміни, що складаються з двох іменників, представлені 30 одиницями (11,62% серед усіх та 34,88% серед двокомпонентної групи). 2 терміни, що у своєму складі мають прикметник та дієприкметник (0,77% від загальної кількості та 2,32%

своєї групи), а також 1 термін, що складається з двох прикметників (0,38% та 1,16% відповідно).

Серед трикомпонентних термінів стоматології нами визначені 4 типи:

- прикметник + іменник + іменник: *bölgesel blok anestezi* – регіонарна блокадна анестезія, *direkt pulpa kuafaji* – пряме протравлення пульпи, *koruyucu diş hekimliği* – профілактична стоматологія.
- прикметник + прикметник + іменник: *akut periradiküler apse* – гострий перирадикулярний абсцес, *geçici hareketli protez* – тимчасовий знімний протез, *sabit bölümlü protez* – незнімний частковий протез.
- прикметник + післяйменник + іменник: *asit ile pürüzlendirme* – шліфування кислотою.
- іменник + прикметник + іменник: *yarı hassas bağlantı* – напівточне з'єднання.

Як висновок можемо зазначити, що найчисельнішою є група, що складається з прикметника та двох іменників (7 одиниць, що становить 2,71% від загальної кількості термінів та 46,66% серед трикомпонентних). На 1 менше містить група прикметник+прикметник+іменник – 6 одиниць, що складає 2,32% та 40% відповідно. Групи іменник+післяйменник+іменник та іменник+прикметник+іменник налічують лише по 1 терміну – 0,38% серед усіх проаналізованих термінів та 6,66% серед трикомпонентних.

Єдиний наявний у нашому матеріалі чотирикомпонентний термін має структуру прикметник+іменник+іменник+іменник, складає 0,38% від загальної кількості проаналізованих турецьких стоматологічних термінів.

Українські дослідники Огуй, Науменко та Кияк у своїй праці, спрямованій на вивчення перекладознавства, виділяють такі структурні групи як: терміни-кореневі слова, що містять непохідні терміни, як успадкованих слів, так і запозичених; похідні, що створюються за допомогою афіксів; терміни-складні слова; терміни-словосполучення; терміни-аббревіатури. (Кияк, Науменко, Огуй, 1989)

Розглянутий нами лексичний матеріал чітко відповідає вищезгаданій класифікації. Серед обраного нами матеріалу (258 термінів) більшість становлять непохідні терміни, наприклад, *trakeotomi* – трахеотомія, *stomatit* – стоматит, *post* – штифт, *alaşım* – сплав, *damak* – піднебіння, *keratin* – кератин (238 одиниць, 92,24% від загального об'єму), оскільки абсолютна більшість термінів є запозиченнями (211 одиниць, що становить 81,78% усіх опрацьованих нами термінів), а отже їх морфологічний розбір відповідно до правил турецького словотвору є неможливим. Похідні терміни у нашому матеріалі представлені 20 одиницями – 7,75% відповідно.

Для творення нових термінів на основі нашого матеріалу можемо виокремити 9 афіксів турецької мови:

- *lan*, що утворює дієслова від іменних основ зі значенням набувати впливу або ознак того, що характеризує вихідна основа: *diş* – *dişlenmek* (зуб – прорізатись), *pürüz* – *pürüzlenmek* (нерівний край, перешкода – бути нерівним), *değer* – *değerlenmek* (ціна, цінність, вартість, значення – набути вартості, набути значення)
- *ta*, що утворює іменник від дієслівних основ на позначення дії чи стану: *dişlenmek* – *dişlenme* (прорізатись – зубний ряд), *pürüzlenmek* – *pürüzlendirme* (бути нерівним – шліфування), *değerlenmek* – *değerlendirme* (набувати значення – оцінка), *ısırmak* – *ısırtma* (кусати, відкусувати – прикус), *kaplamak* – *kaplama* (покривати, обклеювати – покриття), *planıyalamak* – *planıyalama* (стругати, рихтувати – зачищення), *uzatmak* – *uzatma* (подовжувати, розтягувати – нарощування), *görüntülemek* – *görüntüleme* (зображувати – томографія), *yapıştırmak* – *yapıştırma* (приклеювати, притискати – скріплення) або дієприкметники зі значенням той, що зазнав дії, що названа вихідною основою *takmak* – *takma* (чіпляти, прикріпляти, вставляти – вставний)

- *t*, що утворює спонукальний стан дієслова: *ağarmak – ağartmak* (побіліти, вицвісти – відбілювати), *uzamak – uzatmak* (подовжуватись, тягтись – нарощувати)
- *dir*, як і *-t* творить спонукальний стан: *değerlenmek – değerlendirmek* (набувати цінність – оцінювати) *pürüzlenmek – pürüzlendirme* (бути нерівним – шліфування), *yapışmak – yapıştırmak* (приклеюватись – приклеювати).
- *(y)an*, що утворює дієприкметники теперішнього часу від дієслівних основ зі значенням той, що робить якусь дію: *olmak – olmayan* (не бути – той, що не є); *intravenöz olmayan* – внутрішньовенний, *otojen olmayan* – неавтогенний.
- *il*, що творить пасивний стан від дієслівних основ: *çıkarmak – çıkarılmak* (виймати, видаляти – бути видаленим).
- *abil*, що творить форму можливості *çıkarmak – çıkarılabilmek* (бути видаленим – могли бути видаленим).
- *ir*, що утворює дієприкметники теперішньо-майбутнього часу від дієслівних основ: *çıkarmak – çıkarılabilir* (могли бути видаленим – знімний).
- *ıcı*, що утворює іменник на позначення предмету, що виконує дію, позначену вихідною дієслівною основою: *yapıştırmak – yapıştırıcı* (приклеювати – адгезив), *korumak – koruyucu* (захищати – капа), *tutmak – tutucu* (тримати – тримач).

Афікс *-ma* представлений у досліджуваному матеріалі найширше, становить 13 одиниць і 65% серед похідних термінів. Афікс *-dir* містять у своєму складі 4 терміни, складаючи 20% відповідно. Афікс *-ıcı* представлений 3 одиницями та становить 15%. Афікси *-t* та *-(y)an* містяться у 2 термінах, складаючи 10% від усіх похідних термінів нашого дослідження. Афікси *-abil*, *-il* та *-ir* містяться лише в одному терміні, складаючи 5%.

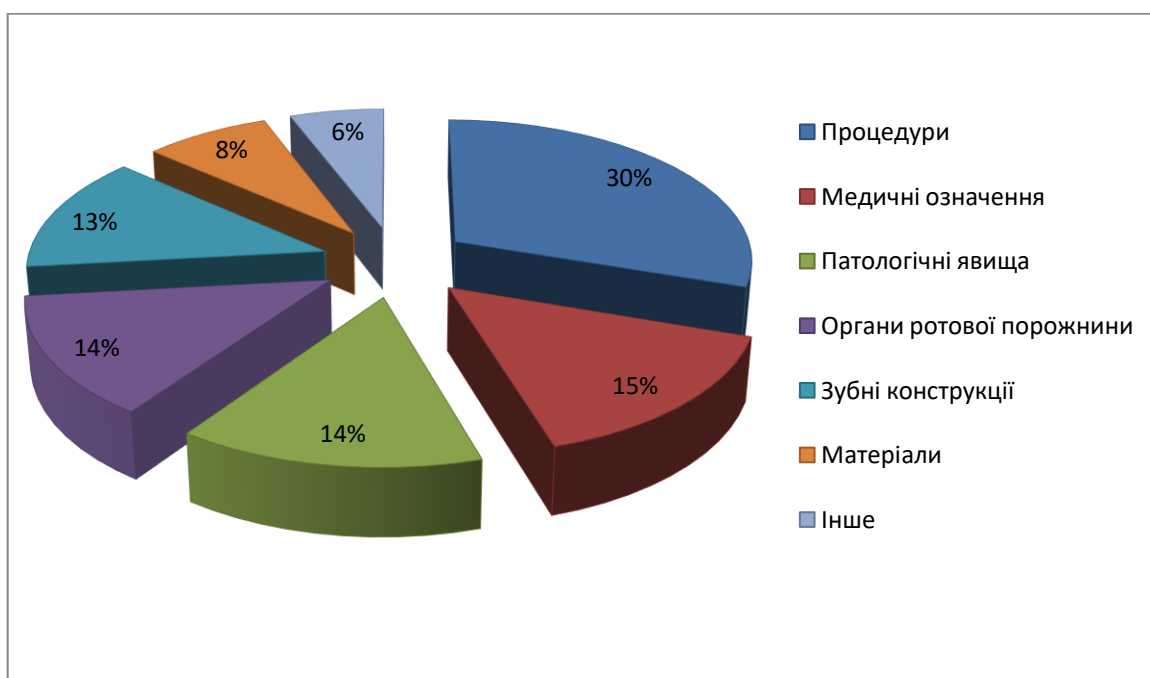
3.2. Семантичні особливості стоматологічної термінології в сучасній турецькій мові

У нашій роботі ми проаналізували 258 стоматологічних термінів турецької мови з погляду семантичних значень. Нами було виокремлено 7 семантичних груп (див. діаграма 3.2):

- Зубні конструкції: *abutment* – абатмент, *diş protezi* – зубний протез, *endosteal* – штифт, *geçici hareketli protez* – тимчасовий знімний протез, *hassas bağlantı* – точний фіксатор, *immediat protez* – іммедіат-протез, *kron* – коронка, *lamine veneer* – вініри(ламінати), *maryland köprüsü* – мерилендський міст, *obturator* – протез, що закриває отвір у піднебінні, *protez kaidesi* – базис протеза, *splint* – шина, *takma diş* – зубні протези, *yer tutucu* – тримач місця.
- Матеріали: *allogreft* – алотрансплантат, *biyolojik materyaller* – біологічні матеріали, *cam iyonomer* – склоіномер, *dolgu* – пломба, *eksuda* – ексудат, *greft* – трансплантат, *ilaç* – ліки, *kompozit dolgu* – композитна пломба, *pansuman* – перев'язувальний матеріал, *reçine* – смола, *sealant* – герметик, *yapıştırıcı* – адгезив.
- Процедури: *alloplastik* – алопластика, *bitewing radyografisi* – прикусна рентгенографія, *diş nakli* – трансплантація зубів, *eksizyon* – висічення, *gingivoplasti* – гінгівопластика, *hemiseksiyon* – гемісекція, *insizyon ve drenaj* – розріз та дренаж, *kök planyalama* – зачищення кореня, *lokal anestezi* – місцева анестезія, *mikroabrazyon* – мікроабразивна обробка, *odontoplasti* – одонтопластика, *premedikasyon* – премедикація, *rekalsifikasyon* – рекальцифікація, *sialodokoplasti* – сіалодохопластика, *trakeotomi* – трахеотомія, *vestibuloplasti* – вестибулопластика, *yapıştırma* – скріплення.
- Патологічні явища: *avulsiyon* – відрив, *bruksizm* – бруксизм, *diş taşı* – зубний камінь, *exostosis* – екзостоз, *furkasyon* – фуркація, *gömülü diş* – ратинований зуб, *histopatoloji* – гістопатологія, *kuru soket* – альвеоліт, *lezyon* – пошкодження, *maloklüzyon* – порушення прикусу, *odontojenik kist* –

одонтогенна кіста, *periodontitis* – пародонтит, *stomatit* – стоматит, *torus* – кісткова шпора, *yarık damak* – розщеплення піднебіння.

- Органи ротової порожнини: *alveolar kemik* – альвеолярна кістка, *bikiüspid* – зуб з двома верхівками, *cuspid* – ікла, *damak* – піднебіння, *frenulum* – вуздечка, *gingiva* – ясна, *insizal açı* – ріжучий край, *kök kanalı* – кореневий канал, *mukoza* – слизова оболонка, *oklüzal yüzey* – оклюзійна поверхня, *premolar* – премоляр, *süt dişlenme* – молочний зубний ряд, *tükürük bezi* – слинна залоза.
- Медичні означення: *allojenik* – галогенний, *bilateral* – двосторонній, *distal* – дистальний, *eksfoliatif* – ексfolіативний, *geçici* – тимчасовий, *hiperplastik* – гіперпластичний, *interproksimal* – міжпроксимальний, *labial* – лабіальний, *malign* – злоякісний, *odontojenik* – одонтогенний, *palyatif* – паліативний, *radicular* – кореневий, *transseptal* – трансептальний.
- Інше: *dikey ısırma* – прикус в вертикальній площині, *kadran* – відлік(зубів), *mikroorganizmalar* – мікроорганізми, *periodontist* – пародонтолог, *radyografik/cerrahi implant indeksi* – рентгенологічний/хірургічний індекс імплантату, *sefalometrik görüntü* – цефалометричний знімок, *tedavi planı* – схема лікування.

Діаграма 3.2. Семантичні групи термінів.

Підраховавши кількісні показники виявили, що найбільшою семантичною групою є назви процедур (78 термінів, що становлять 30,23% від загальної кількості).

Другою за кількістю термінів групою є медичні означення, яких словник містив 39 одиниць та 15,11% від загалу.

Ненабагато меншою кількістю термінів представлені семантичні групи на позначення назв патологічних явищ, органів ротової порожнини та зубних конструкцій (37, 35, 34 одиниці, що складають 14,34%; 13,56% та 13,17% загальної кількості стоматологічних термінів відповідно).

Найменшою визначеною групою є назви матеріалів, яких налічено 20 термінів, які відповідають 7,75% усіх термінологічних одиниць. Окремо зазначені терміни, які не належать до жодної з визначених семантичних груп, а також не містять достатню кількість, аби становити окрему групу (15 одиниць, 5,81%).

3.3. Етимологічні особливості стоматологічної термінології в сучасній турецькій мові

Можна з впевненістю сказати, що не існує "чистих" мов, адже завжди присутня певна кількість запозичених слів, турецька мова не є винятком. Щодо медичних термінів існує аксіома, яка говорить про те, що вони містять велику кількість слів латинської та грецької, оскільки саме цими мовами формувалась медична наука як така.

У нашому дослідженні ми виконали етимологічний аналіз наявних термінологічних одиниць стоматології у турецькій мові, адже лівова частка розглянутих нами термінів є запозиченнями, цим пояснюється доцільність поданої класифікації.

Оскільки обраний нами матеріал містить велику кількість багатокomпонентних термінів, точно визначити етимологію доволі важко, адже термінологічні одиниці часто мають у своєму складі слова, що були запозичені з різних мов, наприклад, *orta derecede sedasyon* – помірна седація, *orta* (середній) слово за походженням турецьке, *derece* (ступінь, результат, показник) є добре відоме та широкоживане носіями турецької мови, сприймається як власне турецьке, проте є запозиченнями з арабської мови; *sedasyon* є запозиченням з французької, таким чином один багатокomпонентний термін у своєму складі містить одразу три мови.

Серед обраних нами термінів було визначено належність слів до 7 мов – арабської, турецької, французької, англійської, латинської, грецької та перської (див. діаграма 3.3).

До запозичень з арабської зараховуємо наступні терміни: *ağızdan teşhis* – діагностика ротової порожнини, *basit kırık* – простий перелом, *daimi dişlenme* – дорослий зубний ряд, *geçici hareketli protez* – тимчасовий знімний протез, *hassas bağlantı* – точний фіксатор, *ilaç* – ліки, *kısmi protez* – частковий знімний протез, *cerrahi implant indeksi* – хірургічний індекс імплантату, *sabit bölümlü protez* – незнімний частковий протез, *tedavi planı* – схема лікування, *teşhis modeli* – діагностична модель, *transdermal ilacın* – трансдермальний шлях введення, *tükürük bezi* – слинна залоза; оскільки слова *teşhis*, *basit*, *daimi*, *hassas*, *ilaç*, *kısmi*, *cerrahi*, *tedavi* є словами арабського походження.

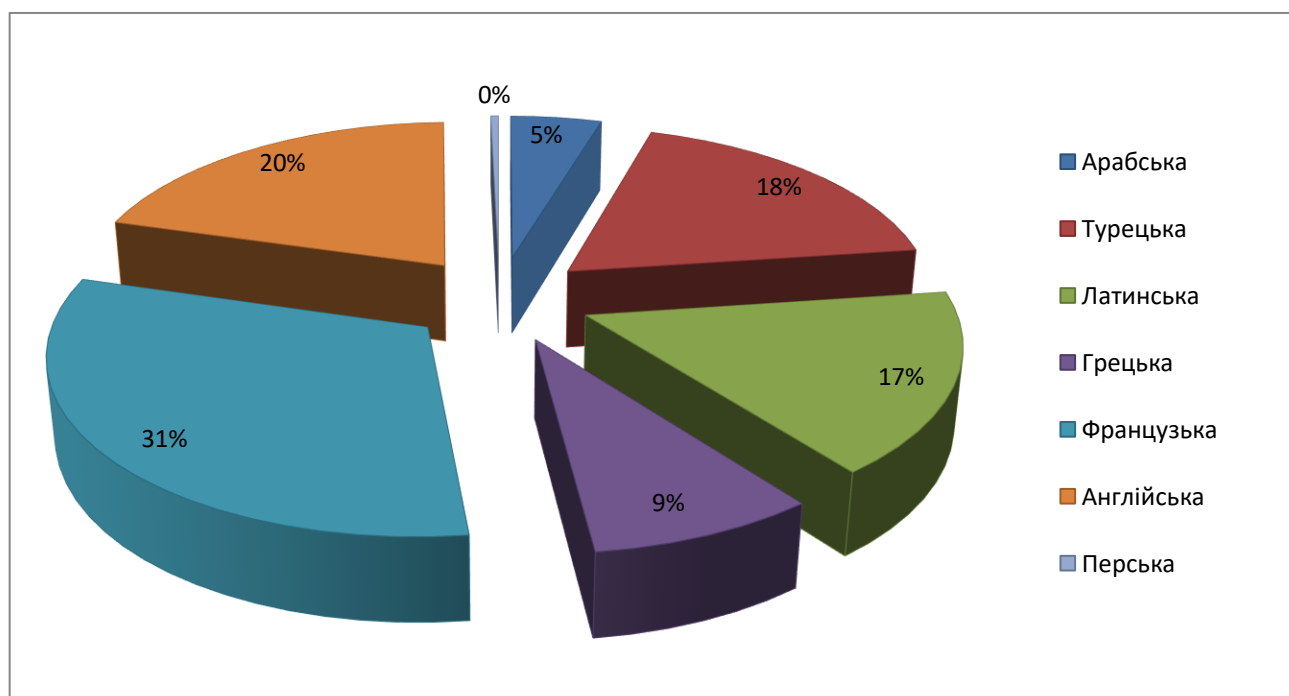
Термінами турецького походження варто вважати: *ağartma (beyazlatma)* – відбілювання, *ağız koruyucusu* – капа, *alaşım* – сплав, *pürüzlendirme* – шліфування, *damak* – піднебіння, *diş taşı* – зубний камінь, *dolgu* – пломба, *elmacık kemiği* – вилична кістка, *geçiş dişleri* – змінні зуби, *gömülü diş* – ретинований зуб, *iyi huylu* – доброякісний, *kaplama* – покриття, *kırık* – перелом, *kor oluşumu* – формування коронки, *koruyucu diş hekimliği* – профілактична стоматологія, *süt dişlenme* – молочний зубний ряд, *takma diş* – зубний протез, *tanısal görüntüleme* – діагностична томографія, *yapıştırıcı* – адгезив.

Доволі вагому кількість утримують терміни, що походять з латинської мови: *anterior* – передні зуби, *cusp* – вершина, *eksuda* – ексудат, *frenulum* – вуздечка, *gingiva* – ясна, *intrakoronal* – інтракоронарний, *labial* – лабіальний, *maksilla* – верхня щелепа, *operculum* – оперкулум, *posterior* – задні зуби, *radicular* – кореневий, *sement* – цемент, *torus* – кісткова шпора.

Вплив грецької мови знаходить відображення в термінах: *mikroorganizma* – мікроорганізм, *ortognatik* – ортогнатичний, *osteotomi* – остеотомія, *periodonsiyum* – пародонт, *periodontal* – пародонтологічний, *reçine* – смола, *stomatit* – стоматит, *trismus* – тризм.

Запозичення з французької мови є широко представленими у термінологічній системі турецької мови, проте їх частина не є власне французькими, а в свою чергу, є запозиченнями з латинської та грецької мов через французьку, які вже з неї потрапили до словникового складу турецької.

Діаграма 3.3. Етимологічний поділ термінів.

До власне французьких належать: *redüksiyon* – редукція, *analjezi* – знеболення, *reimplantasyon* – реімплантація, *biyopsi* – біопсія, *detertraj* – чистка зубного каменю, *eksizyon* – висічення, *furkasyon* – фуркація, *insizyon ve drenaj* – розріз і дренаж, *keratin* – кератин, *lezyon* – пошкодження, *plak* – наліт, *tomografi* – томографія.

З латинської до французької перейшли такі слова як *immediat* – іммедіат, *oklüzal* – оклюзійний, *palyatif* – паліативний, *radyograf* – рентгенограма, *sedatif* – седативний; з грецької ж *kist* – кіста, *otojen* – автогенний, *profilaksi* – профілактика, *odontoplasti* – одонтопластика.

Англійська як мова міжнародного спілкування та науки теж вплинула на термінологію турецької мови, зокрема і стоматології. Запозичення з англійської, так само як французької, зустрічається у трьох видах.

Власне англійські, наприклад, *allogreft* – алотрансплантат, *membran* – мембрана, *direkt* – прямий, *reline* – реконструкція, *rubber dam* – гумова дамба, *splint* – шина, *terapötik* – терапевтичний.

Англійські запозичення з грецької: *apeksogenez* – апексогенез, *diskektomi* – дискектомія, *kserostomi* – ксеростомія, *mesial* – медіальний, *parenteral* – парентеральний, *apikoektomi* – апікоектомія.

Англійські запозичення з латинської: *apeks* – верхівка кореня зуба, *dentin* – дентин, *minimal* – мінімальний, *sialodokoplasti* – сіалодохопластика, *transmukozal* – трансмукозний, *trigeminal* – трійчастий.

Перська мова представлена лише в одному терміні *cam iyonomer* – склоіномер, оскільки слово *cam* хоча і глибоко асимілювалось в сучасній турецькій мові, проте все ж походить з перської.

Отже, у підсумку маємо такі числові показники:

Мова		Кількість, шт.	Кількість, %.
Арабська		12	4,65
Турецька		47	18,21
Латинська		43	16,66
Грецька		22	8,52
Французька	власне	65	25,19
	з латинської	11	4,26
	з грецької	5	1,93
Англійська	Власне	25	9,68
	з латинської	17	6,58
	з грецької	10	3,87
Перська		1	0,38

Таким чином можемо зробити висновок, що найчисельнішою є група французьких запозичень, яка налічує 81 термін, 31,39% від загальної кількості, з них власне французьких 65 одиниць, 25,19%; запозичень з латинської 11, 4,26%; запозичень з грецької 5, 1,93%.

Другою за кількістю є група англійських запозичень до турецької термінологічної системи, що нараховує 52 терміни, 20,15% від загальної кількості, з них власне англійських 25, 9,68%; запозичень з латинської 17, 6,58%; запозичень з грецької 10, 3,87%.

Саме турецькі терміни складають 47 одиниць, що дорівнює 18,21% від загалу. Трохи менше виявлено запозичень з латинської мови – 43 терміни, що становлять 16,66% загальної кількості термінів.

Грецькі ж запозичення у стоматологічній лексиці турецької мови представлені 22 одиницями, які отримують показник 8,52%. Найменшою, без урахування єдиного перського запозичення, є арабська складова, з показником 12 одиниць, які відповідно складають 4,65%.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі було розглянуто структурно-семантичні та етимологічні особливості стоматологічної термінології у сучасній турецькій мові. Виконано класифікацію термінів стоматології відповідно до кількості компонентів у складі термінологічно одиниці, приналежності компонентів до певних частин мови, а також описано їх етимологічне походження.

Розглядаючи структурні особливості даного пласту медичної термінології, нами було виконано розподіл усіх термінів на 4 групи за кількістю компонентів, що містяться в кожній окремій термінологічній одиниці, а також за допомогою методу кількісних підрахунків визначено їхні кількісні та відсоткові значення.

Відповідно до отриманих нами результатів, найбільш поширеними є однокомпонентні стоматологічні одиниці, оскільки становлять 60,46% усіх проаналізованих у цій роботі термінів. З показником 33,33% друге місце зайняли двокомпонентні терміни. На половину менше представлені в обраному матеріалі трикомпонентні терміни з показником 5,81%, а чотирикомпонентний наявний лише один.

За допомогою методу компонентного аналізу встановили частини мови кожного складника термінів, таким чином визначили типи поєднань слів у термінах.

Серед однокомпонентних термінів турецької мови зустрічаються іменники та прикметники. Двокомпонентні терміни утворенні за такими типами: іменник+іменник (11,62% серед опрацьованого матеріалу), прикметник+іменник (найчастотніший тип поєднання даної групи термінів, 61,62%), прикметник+дієприкметник (налічує лише два приклади, 0,77%), прикметник+прикметник (лише 0,38%). Трикомпонентні терміни мають наступні типи поєднання частин мов: прикметник+іменник+іменник (найчисельніша група, що становить 2,71%), прикметник+прикметник+іменник (друге місце за кількістю прикладів, 2,32%), прикметник+післяіменник+іменник та

іменник+прикметник+іменник (обидві групи становлять по 0,38%). Єдиний же чотирикомпонентний термін має будову прикметник+іменник+іменник+іменник.

На основі нашого матеріалу за допомогою методу індукції визначили, що для термінів стоматології у турецькій мові характерна наявність великої кількості непохідних слів, оскільки більшість з них є запозиченнями, а отже визначення їхнього способу словотвору не є можливим з погляду турецької мови.

На основі вивчення термінів, що є власне турецькими, визначили найпоширеніші афікси, за допомогою яких сучасні турецькі терміни творяться. Виявили, що найчастіше, а саме у 65% випадків творення слова відбувається за допомогою афікса *-ma*, що є цілком закономірним, адже велика кількість термінів є віддієслівними іменниками. 20% містять афікс спонукального стану *-dir*, що теж є зрозумілим, оскільки матеріал містить багато термінів на позначення процедур, які не виконуються пацієнтом самостійно, а отже вимагають у складі дієслова спонукального стану. Афікс *-ici* відображений у 15% творячи іменники. Менш поширеними є афікси *-t*, *-an* та *-abil*, *-il*, *-ir*, 10% та 5% відповідно.

Нами було виконано розподіл термінів на 7 значимих семантичних груп: назви процедур, патологічних явищ, медичних означень, органів ротової порожнини, матеріалів, зубних конструкцій та окремо інше.

Найширшою є група процедур, становить 30%, що пояснюється специфікою обраного матеріалу, оскільки використовується він в стоматологічній клініці, а отже висвітлює назви наявних послуг. Практично однакову кількість прикладів мають медичні означення, патологічні явища та органи ротової порожнини, 15%, 14% та 14% відповідно. Зубних конструкцій налічуємо 13% та лише 8% маємо назв матеріалів, решту ж (6%) займають слова, які неможливо зарахувати до жодної з 6 попередніх груп.

Надважливим є аналіз стоматологічної термінології сучасної турецької мови з погляду її походження. Проаналізувавши 258 одиниць термінів, з'ясували, що лише

18,21% припадає на власне турецьку. Найбільша кількість термінів належить до французької мови, 31,39%, що не викликає здивувань з погляду спільної турецько-французької історії. Лише на 1,55% менше від турецьких маємо термінів латинського походження. Грецька мова відображена у 8,52% наявних термінів. Англійських запозичень нараховується 20,15%, великий відсоток, адже як відомо це мова науки та міжнародного спілкування. Хоча Туреччина має тісні зв'язки з арабським світом, вплив арабської мови на стоматологічну термінологію не кардинальним. Маємо лише 4,65% арабських запозичень. Перська мова істотно вплинула на турецьку поезію, але не стоматологічну лексику, маємо лише один приклад запозичення.

Отже, варто зазначити, що турецькі стоматологічні терміни доволі різноманітні – мають багатоманітну структуру, низку словотвірних особливостей, представлені різними частинами мови, позначають широкий спектр явищ, походять з різних мов.

ВИСНОВКИ

Медична наука безупинно розвивається, додаючи таким чином до свого складу щодня нові терміни, які позначають доволі широке коло понять. Без розуміння нових термінів неможливо надалі вивчати, досліджувати, розвивати науку. В процесі аналізу турецької стоматологічної термінології стає зрозумілим, що на відміну від українських мовознавців та медиків, їхні турецькі колеги не надто заглиблюються у вивчення загальних медичних термінів, їхні дослідження є поверховими, вони мають більше публіцистичний характер, аніж науковий.

Серед доступних нам турецьких джерел не знайшлося жодного дослідження турецьких авторів, присвячених окремо аналізу стоматологічної лексики турецької мови. Дослідження українських вчених присвячені переважно українській медичній терміносистемі, різні аспекти цієї тематики представлені як у ґрунтовних статтях, так і в дисертаційних дослідженнях. Друге місце серед наукових розвідок про медичну термінологію посідає англійська медична лексика. Майже відсутній інтерес у вітчизняних мовознавців до медичної термінології східних мов, зокрема й турецької.

Ми дослідили наукові роботи таких авторів, як Пономарів, Реформатський, Хайрутдінов, Лейчик, Винокур, Лотте, Даниленко, Гриньов, Головін, Сілевич, Мельничук, Ткач, Бойцанюк, Перебейнос, Островський, Юкало, Джанкур, Кьопрюлю, Сафьянова, Озінгін, Зубкова, Новодранова, Деглін, Гущина, Єльцова, Моїсеєв та ін.

У своїй роботі ми окреслили теоретичні положення понять "термін", "термінологія", що є основою для вивчення турецької терміносистеми, зокрема тієї її частини, яка стосується як загальних медичних термінів, так і стоматологічних термінів; описали теоретико-методологічну базу дослідження теорії термінології в загальному мовознавстві та у турецькій мові зокрема; описали семантичні, структурні та етимологічні особливості медичних термінів.

Ми розглянули способи утворення термінів турецької мови і дійшли висновку, що одним з найпоширеніших є афіксація, що є природним для турецької мови, яка є аглютинативною. Серед найпоширеніших афіксів, які зустрічаються у дослідженому нами матеріалі, можемо зазначити *-ma*, *-dir*, *-ıst- t*, *-an*, *-abil*, *-il*, *-ır*.

Окрім афіксації до методів утворення турецької медичної термінології належить також аббревіація, конверсія, створення словосполучень та словоскладання.

Найбільша кількість турецької медичної термінології як загальної, так і вузькоспеціальної, запозичена переважно з європейських мов, найбільше – з французької, що пояснюється економічними та суспільно-політичними взаємозв'язками Туреччини та Франції. Цей міжмовний обмін починається ще у 16 столітті, набуває поширення у 17 і не припиняється навіть у 20 столітті.

Аналіз сучасної стоматологічної термінології турецької мови підтверджує, що серед запозичень найперше місце посідають запозичення з французької мови, а саме 81 термінологічна одиниця, що складає 31,39% від загальної кількості.

Серед турецьких медичних запозичень достатньо широко представлені також англіцизми, 52 термінологічні одиниці, що складають 20,15% від загальної кількості. Власне турецькі терміни складають 47 одиниць, що дорівнюють 18,21% від загалу.

Трохи менше виявлено запозичень з латинської мови – 43 терміни, що становлять 16,66% загальної кількості термінів. Грецькі ж запозичення у стоматологічній лексиці турецької мови представлені 22 одиницями, які отримують показник 8,52%. Найменшою, без урахування єдиного перського запозичення, є арабська складова, з показником 12 одиниць, які відповідно складають 4,65%.

Крім того, розподілили терміни стоматології за різними класифікаціями. У магістерській роботі нами було проаналізовано 258 турецьких стоматологічних

термінів зі словника стоматологічних термінів турецької стоматологічної клініки Dentlotus.

Ми також розподілили стоматологічні терміни турецької мови на різні групи за семантичним значенням, запропонували список усіх цих груп та порахували кількість відповідних термінів а також їх відсотковий склад.

Підрахувавши кількісні показники виявили, що найбільшою семантичною групою є назви процедур (78 термінів, що становлять 30,23% від загальної кількості). Другою за кількістю термінів групою є медичні означення, яких словник містив 39 одиниць та 15,11% від загалу.

Ненабагато меншою кількістю термінів представлені семантичні групи на позначення назв патологічних явищ, органів ротової порожнини та зубних конструкцій (37, 35, 34 одиниці, що складають 14,34%; 13,56% та 13,17% зальної кількості стоматологічних термінів відповідно).

Найменшою визначеною групою є назви матеріалів, яких налічено 20 термінів, які відповідають 7,75% усіх термінологічних одиниць. Окремо зазначені терміни, які не належать до жодної з визначених семантичних груп, а також не містять достатню кількість, аби становити окрему групу (15 одиниць, 5,81%).

В результаті дослідження ми з'ясували, що турецька медична термінологія, включно з термінами стоматології має великі перспективи подальшого вивчення та систематизації.

Наявність спільних для багатьох мов слів-термінів, на думку багатьох лінгвістів, з одного боку, сприяє уніфікації цих термінів і полегшує міжмовне фахове спілкування, переклад тощо, а з іншого боку, надмірне захоплення іноземними словами руйнує мовну систему певної мови, порушує її мовні закони.

Результати нашого дослідження пройшли апробацію в рамках Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Україна у транскультурному й мультимодальному світі" та опублікована у Матеріалах конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови" у вигляді тез "Семантичні особливості стоматологічної термінології турецької мови" під керівництвом Тімкової Т.М.

Дані нашого дослідження можна використовувати у ВНЗ для курсів лексикології турецької мови, для процесу створення матеріалів зі спецкурсів з турецької мови, таких як практичний курс перекладу або переклад текстів медичного спрямування, проведення семінарів та круглих столів, присвячених медичній термінології турецької мови.

У практичній діяльності – з перекладу медичних текстів, міжнародних переговорів, для підвищення власної ерудиції та знань в галузі медицини та турецької мови в цілому.

ÖZET

Tıp bilimi sürekli olarak gelişmekte, dolayısıyla her geçen gün bileşimine oldukça geniş bir kavram yelpazesini ifade eden yeni terimler eklemektedir. Yeni terimleri anlamadan bilimi daha fazla incelemek, araştırmak ve geliştirmek mümkün değildir. Türkçe dişhekimliği terminolojisini analiz etme sürecinde, Ukraynalı dilbilimcilerin ve doktorların aksine, Türk meslektaşlarının genel tıbbi terimler üzerinde çok derinlemesine çalışmadıkları, araştırmalarının yüzeysel olduğu ve bilimsel olmaktan çok gazetecilik yaptıkları ortaya çıkmaktadır.

Elimizdeki Türkçe kaynaklar arasında, Türk yazarlar tarafından Türk dilinin dış söz varlığının analizine adanmış tek bir çalışma yoktur. Ukraynalı bilim adamlarının çalışmaları esas olarak Ukrayna tıbbi terminoloji sistemine adanmıştır, bu konunun çeşitli yönleri hem kapsamlı makalelerde hem de tezlerde sunulmuştur. Tıbbi terminoloji üzerine yapılan bilimsel araştırmalar arasında ikinci sırada İngilizce tıbbi kelimeler yer almaktadır. Yerli dilbilimciler arasında Türkçe de dahil olmak üzere Doğu dillerinin tıbbi terminolojisine neredeyse hiç ilgi yoktur.

Ponomariv, Reformatskiy, Khayrutdinov, Leichik, Vinokur, Lotte, Danilenko, Grinyov, Golovin, Sileviç, Melniçuk, Tkaç, Boytsanük, Perebıynis, Ostrovskiyy, Yukalo, Cankur, Köprülü, Safyanova, Ozingin, Zubkova, Novodranova, Deglin, Guşçına, Yeltsova, Moiseyev ve diğerleri gibi yazarların bilimsel çalışmalarını inceledik.

Çalışmamızda, Türk terminoloji sisteminin, özellikle hem genel tıp terimlerini hem de dış hekimliği terimlerini ilgilendiren kısmının incelenmesinin temelini oluşturan "terim", "terminoloji" kavramlarının teorik hükümlerini özetledik; genel dilbilimde ve özellikle Türk dilinde terminoloji teorisinin incelenmesi için teorik ve metodolojik temeli tanımladık; tıbbi terimlerin anlamsal, yapısal ve etimolojik özelliklerini tanımladık.

Türkçede terimlerin oluşum yollarını ele aldık ve en yaygın olanlardan birinin sondan eklemeli olan Türk dili için doğal olan ekleme olduğu sonucuna vardık. İncelediğimiz materyalde en sık rastlanan ekler arasında -ma, -dır, -ıcı- t, -an, -abil, -ıl, -ır sayılabilir.

Türkçe tıp terminolojisinin oluşum yöntemleri arasında ekleşmenin yanı sıra kısaltma, dönüştürme, kelime kombinasyonları oluşturma ve kelime türetme de yer almaktadır.

Hem genel hem de yüksek derecede uzmanlaşmış Türkçe tıbbi terminolojinin büyük bir kısmı, Türkiye ile Fransa arasındaki ekonomik ve sosyo-politik ilişkilerle açıklandığı üzere, çoğunlukla Fransızca olmak üzere Avrupa dillerinden ödünç alınmıştır. Bu diller arası alışveriş 16. yüzyılda başlamış, 17. yüzyılda yaygınlaşmış ve 20. yüzyılda bile durmamıştır.

Türk dilinin modern dişhekimliği terminolojisinin analizi, ödünçlemeler arasında ilk sırayı Fransızcadan yapılan ödünçlemelerin, yani toplam sayının %31,39'u olan 81 terminolojik birimin aldığını doğrulamaktadır.

Anglikanizmler, toplamın %20,15'ini oluşturan 52 terminolojik birim ile Türkçe tıbbi ödünçlemeler arasında da geniş bir şekilde temsil edilmektedir. Aslında Türkçe terimler toplamın %18,21'ine denk gelen 47 birimdir.

Latince'den biraz daha az ödünçleme bulunmuştur - 43 terim, toplam terim sayısının %16,66'sını oluşturmaktadır.

Türkçenin dişhekimliği söz varlığındaki Yunanca ödünçlemeler, %8,52'lik bir gösterge alan 22 birimle temsil edilmektedir.

En küçük bileşen, tek bir Farsça ödünç alma hariç, 12 birimlik bir gösterge ile Arapça bileşendir ve sırasıyla %4,65'i oluşturmaktadır.

Ayrıca, diş hekimliği terimlerini farklı sınıflandırmalara göre dağıttık. Yüksek lisans tezinde, Türk diş kliniği Dentlotus'un diş terimleri sözlüğünden 258 Türkçe diş terimini analiz ettik.

Ayrıca, Türkçe dış terimlerini anlamlarına göre farklı gruplara ayırdık, tüm bu grupların bir listesini önerdik ve karşılık gelen terimlerin sayısını ve yüzde bileşimlerini saydık.

Nicel sonuçlar, en büyük semantik grubun prosedür adları olduğunu ortaya koymuştur (78 terim, toplamın %30,23'ünü oluşturmaktadır).

İkinci en büyük terim grubu, sözlüğün 39 birim ve toplamın %15,11'ini içerdiği tıbbi tanımlardır.

Patolojik olayların, ağız boşluğu organlarının ve diş yapılarının adlarını ifade eden anlam grupları biraz daha az sayıda terimle temsil edilmektedir (sırasıyla toplam dış terimi sayısının %14,34, %13,56 ve %13,17'sini oluşturan 37, 35, 34 birim).

Tanımlanan en küçük grup, tüm terminolojik birimlerin %7,75'ine karşılık gelen 20 terimin bulunduğu malzeme isimleridir. Ayrı olarak, tanımlanan anlamsal grupların hiçbirine ait olmayan ve ayrı bir grup oluşturmak için yeterli sayıda terim içermeyen terimler vardır (15 birim, %5,81).

Çalışma sonucunda, diş hekimliği terimleri de dahil olmak üzere Türkçe tıp terminolojisinin daha fazla çalışma ve sistematikleştirme için büyük umutlara sahip olduğunu gördük.

Birçok dilbilimciye göre, birçok dilde ortak olan sözcüklerin-terimlerin varlığı, bir yandan bu terimlerin birleştirilmesine katkıda bulunur ve diller arası profesyonel iletişimi, çeviriyi vb. kolaylaştırırken, diğer yandan yabancı sözcüklere duyulan aşırı heves, belirli bir dilin dil sistemini tahrip eder, dil yasalarını ihlal eder.

Araştırmamızın sonuçları "Kültürlerarası ve Çok Modlu Bir Dünyada Ukrayna" Uluslararası Bilimsel ve Pratik Video Konferansı çerçevesinde test edilmiş ve "Ad orbem per linguas" Konferansı Bildirilerinde yayınlanmıştır. Timkova T.M. rehberliğinde "Türk

dilinin dental terminolojisinin semantik özellikleri" özet şeklinde "Diller aracılığıyla dünyaya".

Araştırmamızın verileri, üniversitelerde Türk sözlükbilimi dersleri için, pratik çeviri dersi veya tıbbi metinlerin çevirisi gibi Türk dilinde özel dersler için materyal oluşturma sürecinde, Türk dilinin tıbbi terminolojisine adanmış seminerler ve yuvarlak masa toplantılarında kullanılabilir.

Pratik faaliyetlerde - tıbbi metinlerin çevirisinde, uluslararası müzakerelerde, tıp alanında ve genel olarak Türk dilinde kendi bilgi ve görgülerini geliştirmek.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Ağız ve Diş Sağlığı Terimleri Sözlüğü*, (2021). Retrieved from <https://dentlotus.com/agiz-ve-dis-sagligi-terimleri/>
2. *Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü*. Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>
3. Cankur N. Şimşek, (2002). *Tip Eğitiminde Dil: I Önemi, Gelişmesi ve Geleceği*. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/420140>
4. Çam F., Kumru S., (2019). *Diş Hekimi ve Hasta Bakış Açısıyla Aile Diş Hekimliği Modeli*. Retrieved from https://www.academia.edu/58651085/%C3%87am_F_ve_Kumru_S_Di%C5%9F_Hekimi_ve_Hasta_Bak%C4%B1%C5%9F_A%C3%A7%C4%B1s%C4%B1yla_Aile_Di%C5%9F_Hekimli%C4%9Fi_Modeli
5. Köprülü Sevtap Günay, (2017). *Tıbbi terminoloji ve prospektüs (kullanma talimatı) çevirisi*. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/482237>
6. Ахманова О. С., (1966) *Словарь лингвистических терминов*. Советская энциклопедия. Москва
7. Баранникова Л. И., (1993). *Виды специальной лексики и их экстралингвистическая обусловленность*. Саратов: Язык и общество. Выпуск 9. с. 3-15
8. Бойцанюк С. І., Перебейнос О. П., Островський П. Ю., (2014). *Медична термінологія як складова частина української лексики*. Retrieved from <https://repository.tdmu.edu.ua/bitstream/handle/1/8427/%20%20i%20%20%20%20.pdf?sequence=1#page=44>
9. Бусел В. Т., *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>
10. Винокур Г.О., (1939). *О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии*. Москва. с.3-54
11. Головин Б.Н., (1980). *Термин и слово*. Горький. с.3-12
12. Гринев С.В., (1993). *Введение в терминоведение*. Гос. ун-т им. М.В. Ломоносова, Моск. пед. ун-т. Москва: Моск. Лицей. с.309

13. Гущина Л. Н., (2004). *Сравнительно-сопоставительный анализ медицинских терминов в области онкологии в русском и английском языках*. Retrieved from www.lib.ua-ru.net/diss/cont/92480.html
14. Даниленко В. П., (1977). *Русская терминология: Опыт лингвистического анализа*. Москва. с.246
15. Дев'ятко Ю., (2021). *Типологія стоматологічної термінології в українській і англійській мовах та її лексикографічне відтворення*. (Дис. канд. філ. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.
16. Деглин Р. Д., (1983). *Язык и функциональная асимметрия мозга*. Тарту. с.31–42
17. ДСТУ 3966:2009 Retrieved from https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_3966_2009.pdf
18. Дубровина Л. В., (1986). *Сокращения в английской медицинской литературе и их эквиваленты в русском языке*. Иностранный язык в сфере научного общения. Москва: Наука. с. 115-127.
19. Дудок Р. І., (2006). *Термін та його структурно-семантичний потенціал*. Вісник СумДУ. 3(87). Суми.
20. Ельцова Л. Ф., (2007). *О типах знания, представленных в медицинской терминологии*. Самара. с.120–125
21. Зубкова О. С., (2009). *Медицинская метафора-термин в профессиональном дискурсе*. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/meditsinskaya-metafora-termin-kak-mentalnaya-reprezentatsiya.pdf>
22. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д., (2008). *Перекладознавство (німецько-український напрям)*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет. с.543
23. Лейчик В. М., (2007). *Терминоведение : предмет, методы, структура*. Москва. с.256
24. Лотте Д. С., (1961). *Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики*. Москва. с.157

25. Лук'янюк В., (2001-22). *Словник іношомовних слів*. Retrieved from <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/mySIS.pl?showSISid=46609864-2311&pageSISid=&action=showSIS>
26. Моисеев М. В., (2007). *Отражение картины мира в английской медицинской терминологии*. Москва. с.60–63
27. Ніколенко А. Г., (2007). *Лексикологія англійської мови – теорія і практика*. Вінниця: Нова Книга, с.528
28. Новодранова В. Ф., (2009). *Формирование языковой картины медицины*. Москва. с.269–274
29. Озингин М. В., (2010). *Роль метафоры в структурировании и функционировании русской медицинской терминологии*. Саратов. с.22
30. Пономарів О.Д., (2000). *Стилістика сучасної української літературної мови*. Тернопіль. с.276
31. Реформатський А.А., (1961). *Что такое термин и терминология*. Москва: Вопросы терминологии. с.46-54
32. Сафьянова И. В., (1998). *Языковая картина в зеркале семантики, прагматики и перевода*. Санкт-Петербург. с.264–269
33. Серета С. В., (2016). *Способи утворення медичних термінів у сучасній турецькій мові*. Наукові записки Національного університету Острозька академія, Серія Філологічна. Випуск 63.
34. Сілевич Л. І., Мельничук О., *Лексичні норми фахового мовлення*. Retrieved from <https://repository.tdmu.edu.ua/bitstream/handle/1/8427/%20%20i%20%20%20%20.pdf?sequence=1#page=44>
35. Сорокін С. В., Ксьондзик Н. М., (2016). *Історія турецької мови: курс лекцій*. – Київ: Вид. центр КНЛУ.
36. Ткач А.В., *Принципи організації української медичної термінології на лексико-семантичному рівні*. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=PhSt_2015_13_32

37. Хайрутдинов Д.Р., (2009). *Географическая терминология: арабские, русские, английские параллели*. Казань. с.171
38. Шалаєва Г., (2014). *Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокомпонентних медичних термінів*. АПСНІМ. 1 (1)
39. Щека Ю. В., (2007). *Практическая грамматика турецкого языка*. Москва: Восток Запад. с.666
40. Юкало В. Я., *Дві кодифікації медичної професійної мови*. Retrieved from <https://repository.tdmu.edu.ua/bitstream/handle/1/8427/%20%20i%20%20%20%20.pdf?sequence=1#page=38>
41. Ярцева В. Н., (1990) *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия. с. 682

ДОДАТКИ

Перелік стоматологічної термінології зі словника турецької стоматологічної клініки Dentlotus

Слово	Значення	Переклад
A		
abutment	İmplantların üzerine sabit kötü ya da kron protezlerinin takılmasını sağlayan ara metal parça.	абатмент
açık redüksiyon	Doğrudan erişime izin vermek için bitişik yumuşak dokuları ve kemiği keserek gerçekleştirilen kırık kemik parçalarının yeniden yaklaştırılması.	відкрита редукція
adolesan dişlenme	İskelet gelişiminin durmasından önceki kalıcı dişlenme aşamasını ifade eder.	підлітковий зубний ряд
ağartma (beyazlatma)	Dişlerin genellikle kimyasal bir oksitleyici ajan kullanılarak ve bazen de ısı varlığında beyazlatılması işlemidir. Canlı ve cansız dişlerin kronlarından derine yerleşmiş içsel veya kazanılmış renklenmelerin kimyasalların kullanımıyla, bazen de ısı ve ışık uygulamasıyla birlikte giderilmesi. Ağartma, çeşitli konsantrasyonlarda hidrojen peroksit ve karbamid peroksit içeren macunların veya çözeltilerin kısa ve uzun süreli uygulamalarıyla elde edilmiştir. Normalde dişlere haricen uygulanır; endodontik tedavi görmüş dişler için dahili olarak kullanılabilir.	відбілювання
ağız koruyucusu	Öncelikle dişlerin ve çevresindeki dokuların yaralanmasını önlemeye yardımcı olmak amacıyla giyilmek üzere tasarlanmış, bireysel olarak kalıplanmış cihaz. Bazen ağız koruyucusu denir.	капа для рота
ağızdan teşhis	Öykü alma, doğrudan muayene, hasta konferansı yoluyla toplanan verilerin değerlendirilmesi yoluyla elde edilen bireysel bir hastanın ağız sağlığı	діагностика ротової порожнини

	durumunun diş hekimi tarafından belirlenmesi ve hastanın kararında gerekli olabilecek bu tür klinik yardımlar ve testler.	
akut periradiküler veya akut apikal apse	Hızlı başlangıç, spontan ağrı, dişin basınca karşı hassasiyeti, irin oluşumu ve nihayetinde ilişkili dokuların şişmesi ile karakterize pulpa enfeksiyonu ve nekrozuna karşı inflamatuvar bir reaksiyon. Akut periapikal apse, akut alveolar apse, dentoalveolar apse, anka apsesi, tekrarlayan apse olarak da bilinebilir.	гострий перирадикулярний / апікальний абсцес
alaşım	Tek bileşenli elementlerin hiçbirinde mevcut olmayan özelliklere sahip iki veya daha fazla elementi birleştiren bileşik.	сплав
allogreft	Aynı türün genetik olarak farklı üyeleri arasındaki doku grefti. Bağışçılar kadavra, akraba ya da akraba olmayan yaşayan kişiler olabilir. Ayrıca allojenik greft veya homogreft olarak da adlandırılır.	алотрансплантат
allojenik	Aynı türe ait, ancak genetik olarak farklı.	алогенний
alloplastik	Genellikle doku büyütme veya değiştirme için kullanılan sentetik materyali ifade eder.	алопластика
alveolar kemik	diş kökünü saran, yerine sabitleyen çene kemiğinin bir bölümüdür. Bu kemiğin kaybı diş eti (periodontal) rahatsızlığın habercisidir.	альвеолярна кістка
alveoplasti	Bazen bir protez için hazırlık olarak, destekleyici kemiğin yeniden şekillendirilmesi için cerrahi prosedür.	альвеопластика
amalgam	Direkt diş restorasyonlarında kullanılan bir alaşım. Tipik olarak, fiziksel ve mekanik özellikleri iyileştirmek için eklenen diğer metalik elementlerle birlikte cıva, gümüş, kalay ve bakırdan oluşur.	амальгама
analjezi	Bilinç kaybı olmaksızın ağrı duyumsamasının olmaması durumu, ağrının azalması veya ortadan	знеболення

	kaldırılması.	
anatomik kuron	Dişin normalde mine ile kaplanmış ve mineyi de içeren kısmı.	анатомічна коронка
anestezi	Hastanın kaygı veya ağrı düzeyini kontrol eden bir prosedür. Anestezi indükleyici ajanın bir diş hekimi veya başka bir sağlık bakım pratisyeni tarafından verilmesi, devlet dişhekimliği kurulları tarafından düzenlenir.	анестезія
anksiyoliz	kaygının azalması veya ortadan kaldırılması.	анксіоліз
anomali	normal anatomik yapı, büyüme, gelişme veya fonksiyondan sapma; bir anormallik.	аномалія
anterior	Mandibular ve maksiller santraller, lateraller ve kanin (köpek) dişleri. Bu aynı zamanda genel olarak ağzın ön kısmında yer alan diş ve dokuları ifade eden bir terimdir.	передні зуби
apeks	Dişin kök ucu.	верхівка кореня зуба
apeksifikasyon	Olgunlaşmamış kök oluşumu veya açık apeksi olan bir dişte kalsifiye bir bariyer oluşumunu teşvik etmek için indüklenmiş kök gelişimi süreci. Cerrahi olmayan endodontik obturasyondan önce yapay bir apikal bariyer yerleştirilmesini içerebilir.	апексифікація
apeksogenez	Diş kökünün devam eden fizyolojik oluşumunu ve gelişimini teşvik etmek için gerçekleştirilen vital pulpa tedavisi.	апексогенез
apikoektomi	Bir dişin apeksinin amputasyonu.	апікоектомія
apse	Akut veya kronik lokalize inflamasyon, muhtemelen doku tahribatı ve sıklıkla şişme ile ilişkili bir irin toplanması.	абсцес
asit ile pürüzlendirme	Diş minesini ve/veya dentin yüzeyini bağlanma için retansiyon sağlamak üzere hazırlamak için asidik bir kimyasal maddenin kullanılması.	шліфування кислотою
avulsiyon	Travma nedeniyle dişin yuvasından ayrılması.	відрив
azı dişleri	Çenenin her iki tarafında küçük azı	моляри

	dişlerinin (biküspidler) arkasında kalan dişler; dişleri gıcırdatmak, büyük kronlara ve geniş çiğneme yüzeylerine sahip olmak.	
B		
bariyer membran	Çeşitli cerrahi rejeneratif prosedürlerde kullanılan, genellikle ince, tabaka benzeri, genellikle otojen olmayan bir materyal.	захисна мембрана
basit kırık	Dış kontaminasyona maruz kalmayan kemikte kırılma	простий перелом
biküspid	Premolar diş; iki ucu olan bir diş.	зуб з двома верхівками
bilateral	Hem sağ hem de sol tarafta meydana gelen veya bunlarla ilgili.	двосторонній
bilinçli reimplantasyon	Bir dişin alveolüne kasıtlı olarak çıkarılması, kök onarımı ve değiştirilmesi.	свідома реімплантація
bitewing radyografisi	Dişin/dişlerin koronal kısmının interproksimal radyografik görünümü. Yatay veya dikey olarak yönlendirilmiş görüntünün uzun eksenini ile alınabilen, aynı görüntü üzerinde maksiller ve mandibular dişlerin koronal yarısını ve interdental alveolar septanın kısımlarını yaklaşık olarak ortaya çıkaran bir dental radyografi şeklidir.	прикусна рентгенографія
biyolojik materyaller	Yara iyileşmesini veya konak-tümör etkileşimini değiştiren ajanlar. Bu tür malzemeler sitokinleri, büyüme faktörünü veya aşılardan içerebilir, ancak herhangi bir gerçek sert veya yumuşak doku aşı malzemesi içermez. Bu ajanlar, sert ve yumuşak doku cerrahi prosedürlerinde iyileşmeyi veya rejenerasyonu hızlandırmak için greft materyaline eklenir veya tek başına kullanılır. Biyolojik yanıt değiştiriciler olarak da bilinir.	біологічні матеріали
biyopsi	Histolojik değerlendirme için doku çıkarma işlemi.	біопсія
bölgesel blok anestezi	ağız ve yüz bölgelerinde uyuşmaya neden olan bir lokal anestezi şekli.	регіонарна блокадна анестезія

bruksizm	Dişlerin parafonksiyonel gıcırdaması.	бруксизм
bukkal	Yanağa veya yanağa ait (arka dişin bukkal yüzeyinde olduğu gibi).	букальний
C		
cam iyonomer	dişleri, pitleri ve fissürleri, ve boşluklarını doldurmak için kullanılabilen restoratif bir materyal.	склоіономер
cusps	Dişin çığneme yüzeyinde veya yakınında sivri veya yuvarlak çıkıntı.	вершина
cuspid	Kesici dişler ile biküspidler arasında yer alan tek sivri uçlu diş.	ікла
D		
daimi dişlenme (yetişkin dişlenme)	Diş arkındaki süt dişlerinin yerini alan veya süt azı dişlerinin distalinde çıkan kalıcı (“yetişkin”) dişleri ifade eder.	дорослий зубний ряд
daimi protez	Uzun bir süre boyunca kullanılacak protez.	постійний протез
damak	Ağız ve burun boşluklarını ayıran ağzın çatısını oluşturan sert ve yumuşak dokular. Dayanak dişlere, köklere veya implantlara takılır	піднебіння
debridman	Subgingival ve/veya supragingival plak ve diş taşının çıkarılması.	санація
dental değerlendirme	Olası oral veya sistemik hastalık, malformasyon veya yaralanma belirtilerini ve teşhis ve tedavi için sevk için potansiyel ihtiyacı belirlemek için gerçekleştirilen sınırlı bir klinik muayene.	стоматологічна оцінка
dentin	Dişin büyük kısmını oluşturan, diş papillası ve diş özünden gelişen ve olgun halde mineralize olan sert doku.	дентин
deplase diş	Bir dişin kısmi evülsiyonu.	зміщення зуба
derin sedasyon	hastaların kolayca uyandırılmadığı, ancak tekrarlanan veya ağrılı stimülasyonun ardından amaçlı olarak yanıt verdiği, ilaca bağlı bir bilinç depresyonu. Ventilasyon fonksiyonunu bağımsız olarak sürdürme yeteneği bozulabilir. Hastalar açık bir hava yolunun korunmasında yardıma ihtiyaç	глибока седация

	duyabilir ve spontan ventilasyon yetersiz olabilir. Kardiyovasküler fonksiyon genellikle korunur.	
detertraj	Dişlerden, diş taşı ve lekenin çıkarılması.	чистка (зубного каменю)
diastema	Aynı dental arktaki iki bitişik diş arasındaki boşluk.	діастема
dikey boyut	Dişler oklüzüyondayken veya durak görevi görürken yüzün dikey yüksekliği.	вертикальний розмір
dikey ısırma	Birkaç üst ve alt dişin aynı anda radyografik muayenesi için dikey konumda tutan, üzerinde dişlerin kapanabileceği merkezi bir çıkıntıya sahip bir diş görüntüsü.	прикус в вертикальній площині
direkt pulpa kuafajı	İyileşmeyi teşvik etmek ve pulpa canlılığını korumak için açıkta kalan vital pulpanın terapötik bir materyalle muamele edildiği, ardından bir restorasyonun uygulandığı prosedür.	пряме протравлення пульпи
direkt restorasyon	Ağız içinde üretilmiş herhangi bir tipte (örneğin, dolgu) bir restorasyon.	пряма реставрація
diskektomi	Bir eklem eklem içi diskinin eksizyonu.	дискектомія
distal	Bir dişin arkın medyan hattından en uzak yüzeyi veya konumu.	дистальний
diş implantı	üzerine sabit veya hareketli protez yerleştirebilmek için kemik dokusuna sabitlenen titanyumdan yapılmış materyal.	зубний імплантат
diş nakli	Bir dişin bir yuvadan diğerine aktarılması, ya da er aynı veya farklı bir kişide.	трансплантація зубів
diş protezi	Bir veya daha fazla eksik dişi ve/veya gerekirse ilişkili yapıları değiştiren herhangi bir cihaz veya cihaz. (Bu, abutment kronları ve abutment inleyleri/onleyleri, köprüler, protezler, obturatörler, diş eti protezlerini içeren geniş bir terimdir.)	зубний протез
diş taşı	Dişlerin veya protez cihazların kronlarına ve/veya köklerine yapışan sert mineralli madde birikimi.	зубний камінь
dolgu	Kaybedilen diş yapısının metal,	пломба

	alaşım, plastik veya porselen gibi malzemeler kullanılarak restore edilmesi için kullanılan bir terimdir.	
E		
eksfoliatif	Yüzeyden dökülen ince bir epidermis tabakasını ifade eder.	ексфоліативний
eksizyon	Kemik veya dokunun cerrahi olarak çıkarılması.	висічення
ekstrakoronal	Diş kronunun dışında.	екстракоронарний
eksuda	Genellikle iltihaplanma veya nekrozdan kaynaklanan ve sıvı, hücreler ve/veya diğer artıkları içeren bir materyal.	ескудат
elmacık kemiği	Yüzün her iki yanında yanak çıkıntısını oluşturan dörtgen kemik.	вигина кістка
endosteal (endosseöz)	Mandibula veya maksillanın alveolar ve bazal kemiğine yerleştirilen ve sadece bir kortikal plakayı kesen cihaz.	файл
enteral	ajanın gastrointestinal (GI) sistem veya oral mukoza (yani oral, rektal, dilaltı) yoluyla absorbe edildiği herhangi bir uygulama tekniği.	ентеральний
eposteal (subperiostal)	Alveolar kemiğin dışsız bir alanının üst yüzeyine uyan subperiostal implant.	субперіостальний(імплант)
evülsiyon	Travma nedeniyle dişin yuvasından ayrılması.	відділення
exostosis	Kemiğin aşırı büyümesi.	екзостоз
extraoral	Ağız boşluğunun dışında.	екстраоральний
F		
frenulum	Yanağı, dudakları ve/veya dili ilişkili diş mukozasına bağlayan bir mukoz membranla kaplı kas lifleri.	вездечка
furkasyon	Köklerin birbirinden ayrıldığı çok köklü bir dişin anatomik alanı.	фуркація
G		
geçici hareketli protez	Sınırlı bir süre boyunca kullanılmak üzere tasarlanmış geçici bir protez.	тимчасовий знімний протез
geçici	(a) Sınırlı bir süre boyunca kullanılmak üzere tasarlanmış bir restorasyon veya protez; (b) Sonucu	тимчасовий

	kasıtlı olarak başka bir prosedürün uygulanmasından kaynaklanan değişikliğe tabi olan bir prosedür. Bir restorasyon, bir protez veya bir prosedür için “ara” süre, diş hekiminin klinik ve profesyonel kararı ile belirlenir.	
geçiş dişleri	Karışık dişleri ifade eder; kalıcı birinci azı dişlerinin görünümü ile başlar ve süt dişlerinin pul pul dökülmesi ile sona erer.	змінні зуби
genel anestezi	hastaların ağrılı uyarılarla bile uyandırılmadığı, ilaca bağlı bilinç kaybı. Solunum fonksiyonunu bağımsız olarak sürdürme yeteneği genellikle bozulur. Hastalar genellikle açık bir hava yolunun korunmasında yardıma ihtiyaç duyarlar ve depresif spontan ventilasyon veya ilaca bağlı nöromusküler fonksiyon depresyonu nedeniyle pozitif basınçlı ventilasyon gerekebilir. Kardiyovasküler fonksiyon bozulabilir.	загальна анестезія
gingiva	Sürmemiş dişlerin kuronlarını örten ve sürmüş olanların boyunlarını çevreleyen yumuşak dokular.	ясна
gingivektomi	Fazla büyümüş veya doğal olarak dişin görünen kısmını kaplayan diyetinin çıkarılması.	гінгівектомія
gingivitis	Bağ dokusu kaybı olmaksızın dişeti dokusunun iltihaplanması.	гінгівіт
gingivoplasti	Diş etini yeniden şekillendirmek için cerrahi prosedür.	гінгівопластика
gömülü diş	Sürmemiş veya kısmen sürmüş, başka bir dişe, kemiğe veya yumuşak dokuya karşı konumlanmış ve tam sürme ihtimali olmayan diş.	ретинований зуб
greft	Bir kusuru onarmak veya bir eksikliği tamamlamak için doku ile temas edecek şekilde yerleştirilmiş bir doku veya alloplastik malzeme parçası.	трансплантат
H		
hareketli bölümlü protez	Hareketli bölümlü protez, hasta tarafından çıkarılabilen bir veya daha	частковий знімний протез

	fazla eksik dişin protezle değiştirilmesidir.	
hassas bağlantı	Bir bileşeni bir abutment veya abutmente sabitlenmiş ve diğeri onu stabilize etmek ve/veya tutmak için çıkarılabilir bir bölümlü proteze entegre edilmiş bir kilitleme cihazı.	точный фіксатор
hemiseksiyon	Çok köklü bir dişin cerrahi olarak ayrılması.	гемісекція
hiperplastik	Bir organ veya dokudaki hücre sayısındaki anormal artış ve bunun sonucunda genişleme ile ilgili.	гіперпластичний
histopatoloji	Hücresel düzeyde hastalık süreçlerinin incelenmesi.	гістопатологія
İ		
ilaç	Farmakolojik olarak aktif olması amaçlanan, insanlarda veya hayvanlarda hastalıkları önlemek veya tedavi etmek için yetkili personel tarafından reçetelenmek, dağıtılmak veya uygulanmak üzere özel olarak hazırlanmış madde veya maddeler kombinasyonu.	ліки
immediat protez	Kalan doğal dişlerin çıkarılmasından hemen sonra yerleştirilmek üzere yapılan protezler.	іммедіат-протез
indirekt restorasyon	Ağız dışında üretilen bir restorasyon.	непряма реставрація
inhalasyon	gaz halinde veya uçucu bir maddenin akciğerlere verildiği ve birincil etkisi gaz/kan arayüzü yoluyla absorpsiyona bağlı olan bir uygulama tekniği.	інгаляція
inlay	Sabit bir intrakoronar restorasyon; dişe yapıştırılan hazırlanan boşluğun formuna karşılık gelecek şekilde dişin dışında yapılan sabit bir diş restorasyonu.	інкрустація
insizal açı	Bir ön dişin insizal ve mezial veya distal yüzeylerinin birleşmesiyle oluşan açılardan biri.	ріжучий край
insizal	Kesici ve küspit dişlerin ısırma kenarları.	ріжуча поверхня
insizyon ve drenaj	Lezyondan sıvının salınmasına izin vermek için fluktuan bir mukozal	розріз і дренаж

	lezyonun kesilmesi prosedürü.	
interproksimal	Aynı arktaki komşu dişlerin bitişik yüzeyleri arasında.	міжпроксимальний
intrakoronal	Bir dişin kronunun “içine” atıfta bulunur.	інтракоронарний
intraoral	Ağız içi.	інтраоральний
intravenöz	Anestezik maddenin doğrudan hastanın venöz sistemine verildiği bir uygulama tekniği.	внутрішньовенний
intravenöz olmayan	nestezik maddenin doğrudan hastanın venöz sistemine verilmediği bir uygulama tekniği.	невнутрішньовенний
iyi huylu	Bir hastalığın hafif veya tehdit edici olmayan karakteri veya bir neoplazmanın habis olmayan karakteri.	доброякісний
K		
kadran	Dental arkların bölünebildiği dört eşit bölümden biri; arkın orta hattından başlar ve distale doğru son dişe kadar uzanır.	відлік (зубів)
kalıntı kök	Kronun büyük kısmının (%75'in üzerinde) kaybını takiben kalan kök yapısı.	залишок кореня
kanal tedavisi	Pulpa ve ilişkili periradiküler durumların hastalık ve yaralanmalarının tedavisi.	лікування кореневих каналів
kapalı redüksiyon	Kemik segmentlerinin doğrudan görselleştirilmesi olmadan kırık bir kemiğin segmentlerinin yeniden yaklaştırılması.	закрита редукція
kaplama	Bkz. laminat kaplama.	покриття
keratin	Saç, epidermis ve boynuz gibi vücudun tüm kütiküler yapılarında bulunan bir protein.	кератин
keratinize diş eti	Mukogingival bileşkedен dişeti kenarına uzanan dişetin oral yüzeyi. Dişeti sağlığında sulküler epitelin koronal kısmı da keratinize olabilir.	кератинізація ясен
kesici diş	Kesmek veya kemirmek için diş; her iki çenede de ağzın ön kısmında bulunur.	різець
kılavuzlu doku	Yeni kemiğin rejenerasyonunu	спрямована тканинна

rejenerasyonu (GTR)	artırmak için dişeti dokusunun altına ve kalan kemik desteğinin üzerine yerleştirilen bir bariyer membran kullanan cerrahi bir prosedür.	регенерація
kırık	Bir parçanın, özellikle kemikli bir yapının kırılması; bir dişin kırılması.	перелом
kısmi protez	Genellikle eksik dişlerin yerini alan bir protez cihazı ifade eder. Sabit bölümlü protez veya hareketli bölümlü protez bakın.	частковий знімний протез
kist	Genellikle epitel ile döşeli, sıvı veya yumuşak madde içeren patolojik boşluk.	кіста
kompozit dolgu	Dişle aynı renkte olan ışınla sertleştirilen dolgulardır.	КОМПОЗИТНА ПЛОМБА
konsültasyon	Diş hekimi ortamında, diş hekimi, hasta veya diğer tarafların (örneğin başka bir diş hekimi, doktor veya yasal vasi) hastanın diş ihtiyaçlarını ve önerilen tedavi yöntemlerini tartıştığı bir diş hekimi tarafından sağlanan tanı hizmeti.	КОНСУЛЬТАЦІЯ
kor oluşumu	amacı dolaylı olarak üretilmiş bir kuronun tutulması için bir temel sağlamak olan bir dişin kuronunun bir kısmının veya tamamının değiştirilmesi.	формування коронки
koruyucu diş hekimliği	Diş hekimliğinin ağız hastalıkları veya deformitelerinin başlangıcını ve/veya gelişimini ve ağız-yüz yaralanmalarının oluşumunu önleyerek veya azaltarak iyi ağız sağlığı ve işlevini geliştirmekle ilgili yönleri.	профілактична стоматологія
kök kanalı	Pulpa dokusu içeren bir dişin kök kısmının içindeki boşluk.	кореневий канал
kök planyalama	Pürüzlü, diş taşı ile emprenye edilmiş veya toksinler veya mikroorganizmalar ile kontamine olmuş sement veya yüzey dentinini çıkarmak için tasarlanmış bir tedavi prosedürü.	зачищення кореня
kök	Dişin sement ile kaplı ve periodontal aparatla tutunduğu alveol (soket)	корінь

	içinde yer alan anatomik kısmı; dişin radiküler kısmı.	
kron	Kalan sağlıklı diş yapısını çevreleyerek eksik diş yapısını eski haline getiren veya bir diş implantına yerleştirilen yapay bir değiştirme. Metal, seramik veya polimer malzemelerden veya bu malzemelerin bir kombinasyonundan yapılır.	коронка
kronik periradiküler veya kronik periapikal apse	Pulpa enfeksiyonuna ve nekrozuna karşı kademeli başlangıç, çok az rahatsızlık veya hiç rahatsızlık ve ilişkili sinüs yolundan aralıklı irin boşalması ile karakterize inflamatuvar bir reaksiyon. Kronik alveolar apse, kronik apikal apse, kronik dentoalveolar apse, süpüratif apikal periodontitis, süpüratif periradiküler periodontitis olarak da bilinebilir.	хронічний перирадикулярний / апікальний абсцес
kserostomi	Ağız mukozasında ve/veya servikal çürüklerde kuru ve bazen yanma hissi yaratan tükürük salgısında azalma.	ксеростомія
kuron uzatma	Dişeti kenarını apikal olarak konumlandırarak ve destekleyici kemiği çıkararak restoratif amaçlar için daha fazla diş açığa çıkaran cerrahi bir prosedür.	нарощування коронки
kuru soket	Enfeksiyon veya kan pıhtısı kaybı nedeniyle çekim sonrasında diş soketinin lokalize iltihabı; osteitis.	альвеоліт
küretaj	Patolojik materyali çıkarmak için dişeti cebi veya kemik gibi gerçek veya potansiyel bir boşluğun duvarlarını kazımak ve temizlemek.	кюретаж
L		
labial	Dudakla ilgili veya dudağa ait. Yüz bakın.	лабіальний
lamine veneer	Rengi bozulmuş, hasar görmüş, şekil bozukluğu veya hizası bozuk dişleri eski haline getirmek için kullanılan, genellikle diş rengindeki malzemeden yapılmış bir dişin yüz yüzeyinin ince bir porselen kaplaması.	вініри (ламініати)
lezyon	Bir yaralanma veya yara; hastalıklı	пошкодження

	doku alanı.	
lingual	Dille ilgili veya dilin çevresine ait; dile doğru yönlendirilen diş yüzeyi; yüzün tersi.	лінгвальний
lokal anestezi	bir ilacın topikal uygulaması veya bölgesel enjeksiyonu ile vücudun bir bölümünde duyunun, özellikle ağrının ortadan kaldırılması.	місцева анестезія
M		
maksilla	Üst çene.	верхня щелепа
malign	Displazi, invazyon ve metastaz özelliklerine sahip.	злоякісний
maloklüzyon	Üst ve alt dişlerin ısırma veya çiğneme yüzeylerinin yanlış hizalanması.	порушення прикусу
mandibula	Alt çene.	нижня щелепа
mandibular kanal	Damarları ve sinirleri çene yoluyla dişlere dağıtan dallara ileten geçit.	нижньощелепний канал
maryland köprüsü	Dayanak görevi gören doğal dişlere rezin bağlı tutuculara sahip sabit bölümlü protez.	мерилендський міст
mesial	Vücudun orta çizgisine veya diş yüzeyinin dental arkın merkezine daha yakın.	медіальний
mikroabrazyon	Yüzeysel emaye renk değişikliği kusurlarını ortadan kaldırmak için az miktarda diş yapısının mekanik olarak çıkarılması.	мікроабразивна обробка
mikroorganizmalar	Bakteri, mantar, maya, virüs veya riketsiya gibi küçük bir canlı organizma.	мікроорганізми
mine	Diş kronunun dentinini kaplayan sert kalsifiye doku.	емаль
minimal sedasyon	hastanın bağımsız ve sürekli bir hava yolunu koruma ve dokunsal uyarıya ve sözlü komuta normal yanıt verme yeteneğini koruyan, farmakolojik bir yöntemle üretilen minimal depresif bilinç düzeyi. Bilişsel işlev ve koordinasyon orta derecede bozulmuş olsa da, solunum ve kardiyovasküler işlevler etkilenmez.	мінімальна седация
mukoza	Ağız boşluğunun yanı sıra vücudun	слизова оболонка

	diğer kanalları ve boşluklarının astarı; “mukoza” da denir.	
mum modelaj	Üretilecek bir nesnenin pozitif benzerliği olan bir mum formu.	воскове МОДЕЛЮВАННЯ
O		
obturate	Endodonti ile ilgili olarak, kök kanal tedavisi prosedürü sırasında diş köklerinin kanallarının/kanallarının, uygun bir yapıştırıcı madde ile kombinasyon halinde güta perka gibi uygun şekilde reçete edilen bir malzeme ile kapatılması anlamına gelir.	закриття
obturator	Bir açıklığı kapatan bir disk veya plaka; damaktaki bir açıklığı kapatan bir protez.	протез, що закриває отвір у піднебінні
odontojenik kist	Odontojenik doku epitelinden türetilen kist (gelişimsel, ilkel).	одонтогенна кіста
odontojenik	Diş oluşturan dokuları ifade eder.	одонтогенний
odontoplasti	Diş uzunluğunun, boyutunun ve/veya şeklinin ayarlanması; mine çıkıntılarının çıkarılmasını içerir.	одонтопластика
oklüzal radyografi	Tıkanmış dişler arasında tutulan film, fosfor plaka, emülsiyon veya dijital sensör ile yapılan ağız içi radyografi.	оклюзійна рентгенографія
oklüzal yüzey	Bir arka diş veya oklüzal yüzey ile temas etmesi amaçlanan bir arka diş yüzeyi.	оклюзійна поверхня
oklüzal	Premolar ve molar dişlerin ısırma yüzeyleri veya karşılıklı dişlerin veya karşılıklı oklüzyon kenarlarının temas eden yüzeyleri ile ilgili.	оклюзійний
oklüzyon	Maksiller (üst) ve mandibular (alt) dişlerin ısırma veya çiğneme yüzeyleri arasındaki herhangi bir temas.	оклюзія
onlay	Ağız boşluğu dışında yapılan, bir veya daha fazla tüberkül ucunu ve bitişik oklüzal yüzeyleri kaplayan, ancak tüm dış yüzeyi kaplamayan bir diş restorasyonu. Siman yapıştırılarak tutulur.	накладка
operculectomy	Operkulumun çıkarılması.	оперкулектомія
operculum	Sürmemiş veya kısmen sürmüş bir dişin üzerindeki doku kanadı.	оперкулум

oral	Ağızla ilgili.	оральний
orta derecede sedasyon	hastaların tek başına veya hafif dokunsal stimülasyon eşliğinde sözlü komutlara amaçlı olarak yanıt verdiği, ilaca bağlı bir bilinç depresyonu. Açık bir hava yolunu korumak için herhangi bir müdahale gerekmez ve spontan ventilasyon yeterlidir. Kardiyovasküler fonksiyon genellikle korunur.	помірна седация
ortez cihazı	Deformiteleri desteklemek, hizalamak, önlemek veya düzeltmek veya vücudun hareketli kısımlarının işlevini geliştirmek için kullanılan aparat.	ортопедичний пристрій
ortodontik tutucu	Ortodontik tedaviyi takiben dişleri stabilize etmek için cihaz.	ортодонтичний ретейнер
ortognatik	Maksilla ve mandibula arasındaki fonksiyonel ilişki.	ортогнатичний
osteoplasti	Kemiğin konfigürasyonunu değiştiren cerrahi prosedür.	остеопластика
osteotomi	Kemiğin cerrahi olarak kesilmesi.	остеотомія
otojen greft	hastanın kendi vücudundan (genellikle alt çene kemiğinden) alınarak elde edilen kemiktir. Bu uygulama ile alt çenede arka bölgeden veya hastanın başka bir kemiğinden alınan kemik, implant planlaması yapılan bölgeye uygulanır ve implantın daha başarılı olması sağlanır.	автогенний трансплантат
otojen olmayan	Hasta dışındaki donörden alınan greft.	неавтогенний
overdenture	Üstte kalan ve tutulan diş kökleri veya implantlar tarafından desteklenebilen çıkarılabilir bir protez cihazı.	знімний протез
P		
palyatif	Ağrıyı gideren ancak tedavi edici olmayan eylem.	паліативний
panoramik radyografi	Tüm mandibula, maksilla, dişler ve diğer yakın yapıların tek bir görüntüde sanki çeneler düzleştirilmiş gibi gösterildiği ekstraoral bir projeksiyon.	панорамна рентгенографія
pansuman	Bir yaraya uygulanan ilaç, bandaj	перев'язувальний

	veya diğer tedavi edici malzeme.	матеріал
parafonksiyonel	Normal işlev veya kullanım dışında.	парафункціональний
parenteral	ilacın gastrointestinal (GI) yolu atladığı bir uygulama tekniği (yani, intramusküler [IM], intravenöz [IV], intranasal [IN], submukozal [SM], subkutan [SC], intraosseöz [IO].)	парентеральний
periapikal kist	Kök kanalına açık ve sürekliliği olan, kese benzeri epitel kaplı bir boşluk içeren apikal inflamatuvar kist.	періапикальна кіста
periapikal radyograf	Dişlerin uçlarını ortaya çıkarmak için film, fosfor plak, emülsiyon veya dijital sensörün intraoral yerleştirilmesiyle yapılan bir radyografi.	періапикальна рентгенографія
periapikal	Diş kökünün ucunu çevreleyen alan.	періапикальний
periodonsiyum	dişeti, sement, periodontal ligament ve diş tutan, besleyen ve destekleyen alveolar kemiği içeren doku kompleksi.	пародонт
periodontal cep	Patolojik olarak derinleşmiş dişeti oluşu; periodontal hastalığın bir özelliği.	пародонтальним мішок
periodontal hastalık	Diş eti dokularının ve/veya dişlerin periodontal membranının, anormal derecede derin bir dişeti sulkusuyla sonuçlanan, muhtemelen periodontal cepler ve destekleyici alveolar kemik kaybı oluşturan iltihaplanma süreci.	пародонтоз
periodontal	Dişleri destekleyen ve çevreleyen dokularla ilgili.	пародонтологічний
periodontist	Dişleri destekleyen ve çevreleyen dokuların hastalıklarının tedavisi ile sınırlı olan bir diş uzmanı.	пародонтолог
periodontitis	Ataşman kaybı ile birlikte dişleri destekleyen veya çevreleyen yapının bağ dokusunun iltihaplanması ve kaybı.	пародонтит
periodontoloji	Periodontoloji, dişleri destekleyen ve çevreleyen dokuların veya bunların ikamelerinin hastalıklarının önlenmesi, teşhisi ve tedavisi ile bu yapı ve dokuların sağlık, fonksiyon ve estetiğinin korunmasını kapsayan diş	пародонтологія

	hekimliđi uzmanlık alanıdır.	
periradiküler	Diş kökünün bir kısmını çevreleyen.	перирадикулярний
pim	Bir restorasyonun tutulmasına yardımcı olmak için semente edilmiş veya dentine çakılmış küçük bir çubuk.	штифт
plak	Büyük ölçüde bakteri ve bakteri türevlerinden oluşan dişlerde biriken yumuşak yapışkan bir madde.	наліт
porselen/seramik	Porselen, cam, seramik ve cam-seramik gibi ağırlıklı olarak inorganik ateşe dayanıklı bileşikler içeren preslenmiş, fırınlanmış, cilalanmış veya öğütölmüş malzemeleri ifade eder.	порцеляна/кераміка
post	Yapısal destek sağlamak için hazırlanmış bir kök kanal boşluđuna yerleřtirilmek üzere tasarlanmış çubuk benzeri bileşen. Bu cihaz bir alaşım, karbon fiber veya cam elyafı şeklinde olabilir ve postlar genellikle uygun yapıştırıcı maddelerle sabitlenir.	штифт
posterior	Ağzın arkasına doğru dişleri ve dokuları ifade eder (kaninlerin distalinde); maksiller ve mandibular premolarlar ve molarlar.	задні (зуби)
premedikasyon	Dental prosedürlerden önce ilaç kullanımı.	премедикація
premolar	Bkz. biküspid.	премоляр
profilaksi	Diş yapılarından plak, diş taşı ve lekelerin çıkarılması. Lokal irritasyon faktörlerini kontrol etmeye yöneliktir.	профілактика
protez kaidesi	Protezin yumuşak doku ile temas eden ve yapay dişleri tutan kısmı.	базис протеза
protez tutucu	Bir protezin bir dayanak diş, implant dayanađına veya implant gövdesine takılan bir parçası.	тримач протеза
protez	Vücudun herhangi bir bölümünün yapay olarak deđiřtirilmesi.	протез
pulpa boşluđu	Bir dişin içinde pulpayı içeren boşluk.	порожнина пульпи
pulpa	Dişin pulpa boşluđunu kaplayan kan damarlarını ve sinir dokusunu içeren bađ dokusu.	пульпа
pulpektomi	Hayati ve hayati olmayan pulpa	пульпектомія

	dokusunun kök kanal boşluğundan tamamen çıkarılması.	
pulpitis	Diş pulpasının iltihabı.	пульпіт
pulpotomi	Pulpanın bir kısmının, hastalıklı yönü de dahil olmak üzere, tedavi edici bir pansuman vasıtasıyla kalan pulpa dokusunun canlılığını korumak amacıyla çıkarılması.	пульпотомія
R		
radicular	Kök ile ilgili.	кореневий
radyograf	İyonlaştırıcı radyasyona maruz bırakılarak radyasyona duyarlı bir film, fosforlu levha, emülsiyon veya dijital sensör üzerinde üretilen bir görüntü veya resim.	рентгенограма
radyografik/cerrahi implant indeksi	Osteotomi veya fikstür konumunu mevcut anatomik yapılarla ilişkilendirmek için tasarlanmış bir cihaz.	рентгенологічний/хірургічний індекс імплантату
rebase	Temel malzemeyi değiştirerek takma dişin yeniden takılması işlemi.	заміна
reçine infiltrasyonu	Lezyonun ilerlemesini güçlendirmek, stabilize etmek ve sınırlamak ve ayrıca görünür beyaz noktaları maskelemek için yeni başlayan bir çürük lezyonunun yüzey altı gözenek sistemine nüfuz etmek ve doldurmak için tasarlanmış bir reçine malzemesinin uygulanması.	інфільтрація смоли
reçine	Akrilik asidin çeşitli esterlerinden oluşan, protez kaidesi malzemesi olarak, tepsiler veya diğer restorasyonlar için kullanılan reçineli malzeme.	смола
reimplantasyon	Yapay veya doğal dişin bir alveol içine yerleştirilmesi.	реімплантація
rekalsifikasyon	Dış ve iç rezorpsiyon kusurlarının biyolojik kök onarımını teşvik etmek için kullanılan prosedür. Bkz. apeksifikasyon.	рекальцифікація
reline	Çıkarılabilir bir protezin doku tarafının yeni taban materyali ile yeniden kaplanması işlemi.	реконструкція

retrograd dolgu	Kök kanalını kök apeksinden hazırlayıp doldurarak kök kanalını kapatma yöntemi.	ретроградне пломбування
rubber dam	Tükürük veya nem geçişini önlemek veya izole bir çalışma alanı sağlamak için kullanılan bir bariyer tekniği.	гумова дамба
S		
sabit bölümlü protez	Tek bir diş eksikliğinde ve/veya çok sayıda diş içeren dişsizliklerde, kaybedilen dişlerin önündeki ve arkasındaki dişlerden faydalanılarak ya da ilgili boşluklara yerleştirilen implantların üzerlerine yapıştırılarak veya vidalanarak yapılan protez.	незнімний частковий протез
sabit protez	yapışmış olan çıkarılabilir olmayan diş protezi	незнімний протез
sabit-çıkartılabilir protez	Bir veya daha fazla parçası sabit olan ve diğer(ler)in sadece diş hekimi tarafından çıkarılmasına, çıkarılmasına ve yeniden takılmasına izin veren cihazlarla takılan kombine protez.	незнімно-знімний протез
sealant	Oklüzal çürükleri önlemek için posterior dişlerin oklüzal yüzeylerine uygulanmak üzere tasarlanmış reçineli bir malzeme.	герметик
sedatif dolgu	Ağrıyı hafifletmeyi amaçlayan geçici bir restorasyon.	седативна пломба
sefalometrik görüntü	Başın ölçümlerinin bilimsel çalışmada kullanılan standart, ekstraoral bir projeksiyon.	цефалометричний знімок
sement	Diş kökünün dış yüzeyini kaplayan sert bağ dokusu.	цемент
sialodokoplasti	tükürük bezi kanalının bir bölümünün restorasyonu için cerrahi prosedür.	сіалодохопластика
sialolitotomi	Tükürük bezi veya kanalı içindeki bir taşın ağız içinden veya ağız dışından çıkarıldığı cerrahi prosedür.	сіалолітотомія
sitoloji	Anatomi, kimya, fizyoloji ve patoloji dahil olmak üzere hücrelerin incelenmesi.	цитологія
siyalografi	Radyoopak bir ortamın enjeksiyonundan sonra tükürük	сіалографія

	kanallarının ve bezlerinin radyografi ile incelenmesi.	
splint	Gevşemiş, yeniden ekilmiş, kırılmış veya travmatize olmuş ağız yapılarını desteklemek, korumak veya hareketsiz kılmak için kullanılan bir cihaz. Ayrıca temporomandibular eklem rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılan cihazları da ifade eder.	шина
stomatit	Ağız zarlarının iltihabı.	СТОМАТИТ
stres kırıcı	Dayanak dişleri ve destek dokularını zararlı streslerden kurtarmak için tasarlanmış diş ve/veya doku kaynaklı bir protez parçası.	регулятор навантаження
süpernümerer dişler	Normal şekilli dişlere benzeyen fazladan sürmüş veya sürmemiş dişler.	додаткові зуби
süt dişlenme	Süt dişleri doğumdan sonra 6-8. ayda sürmeye başlar. Süt dişlenme 2,5-3 yaşında tamamlanır.	молочний зубний ряд
sütür	Kesiği veya yarayı onarmak için kullanılan dikiş.	ШОВ
T		
takma diş	Doğal dişlerin ve bitişik dokuların bir kısmı veya tamamı için yapay bir protez.	зубні протези
tam protez	Tam dişlenme yerini alan, dişsiz maksiller veya mandibular ark için bir protez. Genellikle altı ön diş ve sekiz arka diş içerir.	повний протез
tanısal görüntüleme	Tanısal değerlendirme amacıyla yapısal veya işlevsel kalıpların görsel bir gösterimi. Fotoğrafik veya radyografik olabilir.	діагностична томографія
tedavi planı	Diş hekiminin teşhisi ile belirlenen ve diş hekimi tarafından optimal ağız sağlığının restorasyonu ve/veya korunması için kullanılan hasta bakımı için sıralı kılavuz.	схема лікування
tek taraflı	Tek taraflı; ancak bir tarafla ilgili veya etkileyen.	односторонній
temporomandibular eklem (TME)	Kafatasının tabanı (temporal kemik) ile alt çene (mandibula) arasındaki bağlantı menteşe mekanizması.	скронево-нижньощелепний суглоб
temporomandibular	Temporomandibular eklemin anormal	дисфункція

eklem disfonksiyonu (TMD veya TMJD)	çalışması; ayrıca işlev bozukluğuna bağlı olarak diğer alanlarda ortaya çıkan semptomlara da atıfta bulunur.	скронево-нижньощелепного суглоба
terapötik	Terapi veya tedaviye ait veya bunlarla ilgili; yararlı. Terapinin amacı, bir hastalığın veya diğer anormal durumların ortadan kaldırılması veya kontrol altına alınmasıdır.	терапевтичний
teşhis modeli	Dijital olarak veya bir döküm işlemiyle (örn., bir ölçü içine alçı) oluşturulan dişlerin ve bitişik dokuların bir kopyası. “Çalışma modeli”, böyle bir kopya için kullanılan başka bir terimdir. Teşhis alçılarının çeşitli kullanımları vardır, çoğunlukla ağız dokuları arasındaki ilişkilerin, bu ilişkilerin planlanmakta olan bir diş restorasyonunun veya apareyinin şeklini ve işlevini nasıl etkileyeceğini belirlemek veya önceden kesin bir izlenimden önce doku tedavisi veya modifikasyonunun gerekli olup olmadığını belirlemek için incelenmesi. planlanan restorasyon veya apareyin optimum performansını sağlamak için alınır.	діагностична модель
tomografi	Önceden belirlenmiş bir derinlikte doku yapılarının ayrıntılı bir kesitini temsil eden bir görüntü üreten bir X-ışını tekniği.	томографія
torus	Kemik çıkıntısı veya kemiğin çıkıntısı. Ekzostoza bakın.	кісткова шпора
trakeotomi	Nefes almaya yardımcı olmak için trakeada (soluk borusu) bir açıklık oluşturmak için cerrahi bir prosedür.	трахеотомія
transdermal ilacın	deri yoluyla yama veya iyontoforez yoluyla uygulandığı bir uygulama tekniği.	трансдермальний шлях введення
transmukozal	ilacın intranazal, sublingual veya rektal gibi mukozadan uygulandığı bir uygulama tekniği.	трансмукозний
transosteal (transosseöz)	Mandibular simfizin hem üst hem de alt kortikal kemik plakalarına nüfuz	через кістковий

	eden ve permukozadan çıkan dişli direklere sahip cihaz. Ağız içi veya ağız dışı olabilir.	
transplantasyon	Biyolojik materyalin bir bölgeden diğerine cerrahi olarak yerleştirilmesi.	трансплантація
transseptal	Bir septum içinden veya içinden.	трансептальний
trigeminal bölünme bloğu anestezisi	yüz ağrısını hafifletmeye yardımcı olan bir ilaç enjeksiyonu olan bir lokal anestezi şekli.	блокада трійчастого нерва
trismus	Genellikle çiğneme kaslarının iltihaplanması veya fibrozu nedeniyle ağız açma yeteneğinin kısıtlı olması.	тризм
tuberosity	Kemik üzerindeki çıkıntı.	бугристість
tükürük bezi	Tükürük üreten ve ağza boşaltan ekzokrin bezler; bunlara parotis bezleri, submandibular bezler ve dilaltı bezleri dahildir.	слинна залоза
V		
vestibuloplasti	Göreceli alveolar sırt yüksekliğini artırmak için tasarlanmış bir dizi cerrahi prosedürden herhangi biri.	вестибулопластика
Y		
yapışma	İki yüzeyin kimyasal veya fiziksel kuvvetler veya her ikisinin bir yapıştırıcı yardımıyla veya yapıştırıcı yardımı olmadan bir arada tutulduğu durum. Yapışma, bağlanmanın bir bölümüdür.	зчеплення
yapıştırıcı	İki veya daha fazla yüzeyi birleştiren veya birbirine yakın yapışma oluşturan herhangi bir madde. İki malzemenin birbirine yapışmasına neden olan ara malzeme.	адгезив
yapıştırma	İki veya daha fazla bileşenin ara yüzeylerinde mekanik ve/veya kimyasal yapışma ile bütünleştirilmesi işlemi.	скріплення
yarı hassas bağlantı	Sabit veya hareketli kısmi protezin, döküm restorasyona uyan ve bileşenler arasında bir miktar harekete izin veren, laboratuvarında üretilmiş sert metalik uzantısı; plastik bileşenli	напівточне з'єднання

	ataşmanlara genellikle yarı hassas ataşmanlar denir.	
yarık damak	Yumuşak ve/veya sert damağın kısmen veya tamamen kaynaşmamasıyla sonuçlanan doğuştan deformite.	розщеплення піднебіння
yer tutucu	Dişleri yerinde tutan, genellikle yerine yapıştırılan pasif bir aparey.	тримач місця